

UiO : **Det juridiske fakultet**

Norske sæddonorbarns rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav

Barnas rett eller foreldrenes valg?

Kandidatnummer: 633

Leveringsfrist: 25.11.16

Antall ord: 17 740

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Problemstilling.....	1
1.2	Aktualitet og bakgrunn	1
1.2.1	Om assistert befruktning med donorsæd og begrepsavklaringer.....	1
1.2.2	Fra hemmelig til identifiserbar sædgiver.....	3
1.2.3	Problemstillingens aktualitet	4
1.3	Avgrensning.....	5
1.4	Oversikt over rettskildebildet og metodiske avklaringer	6
1.5	Fremstillingen videre	8
2	MENNESKERETTSLIGE RAMMER OG RETTSPRINSIPPER	9
2.1	Innledning	9
2.2	Barnets beste	10
2.2.1	Relevans og rekkevidde.....	10
2.2.2	Barnets beste som selvstendig rettighet.....	11
2.2.3	Barnets beste som tolkningsprinsipp	11
2.2.4	Barnets beste som prosedyreregul	12
2.3	Ikke-diskriminering.....	12
2.4	Barnets rett til å bli hørt	13
2.5	Barnets utvikling.....	14
2.6	Det biologiske prinsipp	14
3	GIR BK ART. 7 SÆDDONORBARN RETT TIL Å FÅ OPPLYSNINGER OM SITT BIOLOGISKE OPPHAV?.....	16
3.1	Innledning	16
3.2	Hvem har rett til å ”kjenne sine foreldre”?	17
3.3	Når inntreer retten til å ”kjenne sine foreldre”?.....	17
3.4	Har sæddonorbarn rett til opplysninger om biologisk opphav?.....	17
3.4.1	Omfattes biologiske foreldre av begrepet ”foreldre”?.....	17
3.4.2	Innebærer ”rett til å kjenne” rett til å vite <i>hvem</i> sædgiver er?	19
3.4.3	Innebærer ”rett til å kjenne” rett til å vite <i>at</i> man er sæddonorbarn?	19
3.4.4	Hvilke begrensninger setter ”så langt det er mulig” for denne retten?.....	19
3.5	Konklusjon.....	21
4	GIR NASJONALE REGLER SÆDDONORBARN RETT TIL Å FÅ OPPLYSNINGER OM SITT BIOLOGISKE OPPHAV?.....	21

4.1	Innledning	21
4.2	Rett til opplysninger om biologisk opphav etter biotl. § 2-7	22
4.2.1	Hvem har rett til opplysninger?	22
4.2.2	Hvilke opplysninger har sæddonorbarn rett til og hvem har plikt til å gi opplysningene?.....	24
4.2.3	Når og hvordan skal opplysningene gis?	25
4.2.4	Konklusjon.....	25
4.3	Rett til opplysninger om biologisk opphav etter bl. § 6a	26
4.3.1	Rekkevidde og innhold	26
4.3.2	Har sæddonorbarn rett til kunnskap om biologisk far?	27
4.3.3	Konklusjon.....	29
5	EVALUERING OG KRITIKK AV GJELDENE RETT I LYS AV MENNESKERETTLIGE RAMMER OG RETTSPRINSIPPER	29
5.1	Samsvarer de nasjonale reglene med BK art. 7?.....	29
5.1.1	Er rettighetssubjektet i nasjonal rett i samsvar med BK art. 7?.....	30
5.1.2	Er aldersgrensen i nasjonal rett i samsvar med BK art. 7?	30
5.1.3	Er innholdet i de nasjonale rettighetene i samsvar med BK art. 7?.....	31
5.1.4	Konklusjon.....	32
5.2	Kritikk av lovgivervalg i lys av rettsprinsippene	32
5.2.1	Manglende rett til å vite at de er sæddonorbarn i lys av rettsprinsippene	33
5.2.2	18-åsgrensen i lys av rettsprinsippene	40
6	HVORDAN KAN NORSKE SÆDDONORBARNES RETT TIL OPPLYSNINGER OM SITT BIOLOGISKE OPPHAV STYRKES?	42
6.1	Innledning	42
6.2	Bør barn få rett til å vite at de er sæddonorbarn etter nasjonal rett?.....	43
6.3	Bør det foreligge plikt til å opplyse barn om at de er sæddonorbarn, og hvem bør i så tilfelle pålegges opplysningsplikt?	44
6.4	Bør barn få rett til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år?.....	46
6.5	Bør sæddonorbarn få rett til å få vite sædgivers identitet før fylte 18 år?	47
7	OPPSUMMERING.....	48
8	LITTERATURLISTE	50

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Siden 1. Januar 2005¹ har sæddonorbarn hatt rett til opplysninger om sitt biologiske opphav etter bioteknologiloven² § 2-7. Spørsmålet om rett til opplysninger om biologisk opphav kan deles inn i to ulike underspørsmål. Det første er spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *at* de er sæddonorbarn. Det vil si rett til å vite at deres juridiske og sosiale far ikke er biologisk far. Det andre er spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *hvem* sædgiver er. Denne fremstillingen skal søke å finne svar på om sæddonorbarn etter gjeldende rett har rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav i begge betydninger.

Hovedbestemmelsen som regulerer problemstillingen er biotl. § 2-7. I tillegg regulerer barne-lova³ § 6a barns rett til å få kunnskap om sin biologiske far. Videre regulerer barnekonvensjonen⁴ art. 7 blant annet barns rett til å kjenne sine foreldre. Disse tre bestemmelsene utgjør det rettslige utgangspunkt for problemstillingen. Som utgangspunkt for drøftelsen skal gjeldende rett ses i lys av menneskerettslige forpliktelser og relevante rettsprinsipper. De menneskerettslige forpliktelsene og rettsprinsippene regulerer ikke direkte problemstillingen, men er nødvendige for forståelsen av gjeldende rett, og gir grunnlag for kritikk og rettspolitisk vurdering.

Etter analysen av sæddonorbarnas rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav etter gjeldende rett, skal det undersøkes hvordan sæddonorbarns rettigheter bør styrkes for å møte den standard folkeretten og rettsprinsippene setter. Dette rettspolitiske spørsmålet utgjør en underproblemstilling i denne fremstillingen.

1.2 Aktualitet og bakgrunn

1.2.1 Om assistert befruktning med donorsæd og begrepsavklaringer

Assistert befruktning med donorsæd⁵ er et behandlingstilbud til ufrivillig barnløse par⁶ som ikke kan få barn med egne sædceller.⁷ Med assistert befruktning menes både inseminasjon og

---

¹ Jf. fotnoten til bioteknologiloven § 7-6

² Heretter biotl.

³ Heretter bl.

⁴ Heretter BK

⁵ Heretter ABD

⁶ Jf. biotl. §§ 2-2 og 2-3

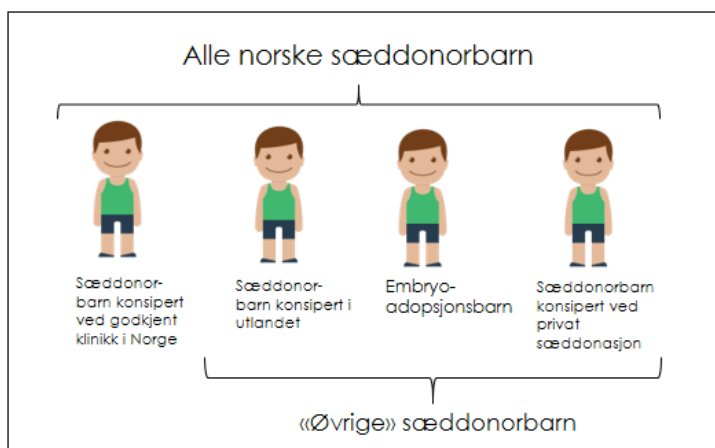
⁷ Jf. biotl. § 2-3

IVF^{8,9} I dag tilbys ABD ved 6 norske klinikker som er godkjent i henhold til biotl. § 7-1.¹⁰ I tillegg kan par eller single gjennomføre ABD i utlandet eller ved privat sæddonasjon¹¹. Det foreligger ingen nasjonalrettslige hindringer mot dette.¹² Bioteknologiloven gjelder ikke for ABD som gjennomføres i utlandet eller ved privat sæddonasjon, jf. biotl. § 1-2 (4).

Før ABD-behandling starter, skal paret informeres og gi samtykke til behandlingen.¹³ Samtykket innebærer at paret erkjenner at de skaper barnet sammen, og at far skal etablere juridisk farskap til barnet i henhold til bl. §§ 3 eller 4. Sædgiver blir som følge av sæddonasjonen biologisk far, men ikke juridisk far til barnet, og kan ikke dømmes til juridisk far senere.¹⁴

Behandlerne skal velge egnet sædgiver, jf. biotl. § 2-10. Det er imidlertid mangel på donorsæd i de norske sædbankene. Dette har ført til at de fleste av de 6 norske klinikkene tillater norske par å velge sædgiver selv fra danske sædbanker, med krav om at sædgifveren er identifiserbar.¹⁵ Vanlig praksis er at både behandlerne og foreldrene velger sædgiver med ytre trekk som likner på den juridiske farens trekk. Sæddonorbarn vil dermed i større eller mindre grad normalt likne på sin juridiske far. Uavhengig av hvem som velger sædgiver og hvor donorsæden kommer fra, reguleres behandlingen av biotl. kap. 2 når behandlingen gjennomføres ved godkjent klinikk i Norge.¹⁶

Begrepet ”sæddonorbarn” benyttes i det videre om alle barn født etter ABD. Sæddonorbarn som ikke er konsipert¹⁷ ved godkjent klinikk i Norge, kalles ”øvrige” sæddonorbarn. Dette gjelder sæddonorbarn konsipert i utlandet, ved embryo-adopsjon¹⁸ og som følge av privat sæddonasjon.

⁸ IVF: In vitro fertilization, også kalt prøverørsbehandling. Se biotl. § 2-1 litra c

⁹ Se biotl. § 2-1

¹⁰ Helsedirektoratets oversikt (2016)

¹¹ Privat sæddonasjon innebærer at privatpersonen skaffer seg donorsæd og inseminerer seg selv.

¹² Jf. biotl. § 7-5 (2) litra a

¹³ Jf. biotl. § 2-5

¹⁴ Jf. bl. § 9 (5)

¹⁵ Helsedirektoratets veileder (2015), s.20-21

¹⁶ I.c

¹⁷ ”Konsipert” betyr unnfanget/skapt. Konsipert benyttes i det videre som begrep, da det anses som mest presist.

¹⁸ Barn konsipert ved hjelp av både donorsæd og donoregg.

Foreldrene til sæddonorbarnet kalles i det videre donorforeldre. Av hensyn til fremstillingens enkelhet, benyttes begrepet ”juridisk far” om barnets juridiske og sosiale far, selv om noen sæddonorbarn har medmor.

1.2.2 Fra hemmelig til identifiserbar sædgiver

Inseminasjon med donorsæd til heterofile par har blitt praktisert i Norge siden 1930-tallet. Frem til 1987 var ABD en ren helsetjeneste uten rettslige sider. I tråd med massiv befruktningsteknisk utvikling kom den første lovreguleringen i 1987 ved inseminasjonsloven. Sædgivers anonymitet ble lovfestet i inseminasjonsloven § 10. I forarbeidene ble det lagt vekt på foreldrenes preferanser, eksistensen av behandlingstilbudet, sædgivers preferanser og videreføring av tidligere fungerende praksis.¹⁹ Helsevesenet anbefalte hemmelighold, og dokumenter om sædgivere ble i praksis destruert.²⁰

I 1994 ble bioteknologiloven vedtatt. Lovens § 2-7 videreførte inseminasjonsloven § 10 uten endringer. Donor anonymitet og plikt til å fortelle barn om sitt opphav, var ikke tema i forarbeidene, da ”erfaringen tilsier at det ikke er behov for å vurdere disse spørsmålene på nytt”.²¹

Med årene dukket det opp sæddonorbarn med behov for informasjon og sædgivere som ønsket å oppheve sin anonymitet, og man stilte spørsmål ved om donor anonymitet var riktig.²² Ny rettighetstenkning i barne- og helse retten startet en rettsutvikling som fortsatt pågår.

Dagens bioteknologilov ble vedtatt i 2003. Som følge av barnekomitéens uttalelse til Norge om ”possible contradiction” mellom BK art. 7 og praktisering av donor anonymitet,²³ samt lovgivers vektlegging av barns mulighet til å ”få kunnskap om sin biologiske bakgrunn” og barnets beste,²⁴ foretok lovgiver en helomvending ved vedtakelsen av gjeldende bioteknologilov. To viktige endringer ble foretatt: Sædgiver skal være identifiserbar²⁵ og sæddonorbarna har rett til å få opplysninger om sædgivers identitet²⁶.

---

¹⁹ Ot.prp. nr. 25 (1986-1987) kap. 10.2.3 og 10.1

²⁰ Sætre (2013)

²¹ Innst.S. nr. 214 (1992-1993), kap. 5

²² Sætre (2013)

²³ CRC/C/15/Add. 23, avsnitt 10

²⁴ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003) kap. 2.9.6.1

²⁵ Jf. biotl. § 2-9

²⁶ Jf. biotl. § 2-7

1.2.3 Problemstillingens aktualitet

Siden gjeldende bioteknologilov trådte i kraft, er det registrert 1008²⁷ fødte sæddonorbarn som er konsipert ved godkjent klinikk i Norge. I tillegg tilbyr over 4000 utenlandske klinikker assistert befruktning.²⁸ Utenlandske klinikker har ikke rapporteringsplikt til Norge. Privat sæddonasjon gjennomføres også i ukjent omfang. Det finnes derfor ingen eksakt oversikt over hvor mange norske sæddonorbarn som eksisterer i dag.

Det er velkjent at Stork-klinikk i Danmark er en populær klinikk for nordmenn som ønsker å gjennomføre ABD i utlandet.²⁹ Norske sæddonorbarn som konsiperes ved Stork-klinikk utgjør antakeligvis en stor andel av de ”øvrige” sæddonorbarna. Tabellen under illustrerer hvor mange sæddonorbarn som er konsipert ved godkjent klinikk i Norge, sammenliknet med hvor mange norske sæddonorbarn som er konsipert ved Stork-klinikk i Danmark:

Årstall	Norge ³⁰	Stork-Klinikk ^{31*}
2005	52	**
2006	88	89
2007	49	114
2008	57	130
2009	102	119
2010	139	121
2011	154	137
2012	166	161
2013	201	153
2014	**	161
2015	**	140
Sum	1008	1325

*Antall sæddonorbarn konsipert ved Stork-klinikk er utregnet etter antall behandlinger de har gjennomført på norske kvinner det aktuelle året, ganget med konkret suksessprosent, og er derfor omtrentlige. De norske tallene i første kolonne er eksakte.

**Kilden kunne ikke oppgi tall

²⁷ Se tabellen under

²⁸ Sundes uttalelse (2011), 7 min og 48 sek ut i videolinken

²⁹ Helsedirektoratets rapport (2011), kap. 2.5.3

³⁰ Personlig meddelelse fra Herbern, Helsedirektoratet (2016)

³¹ Personlig meddelelse fra Kristoffersen, Stork-klinikk (2016)

Tabellen viser at det konsiperes omtrent like mange sæddonorbarn ved Stork-klinikk som ved godkjente klinikker i Norge. I tillegg er et ukjent antall norske sæddonorbarn verken konsipert ved godkjent klinikk i Norge eller ved Stork-klinik. Det kan dermed konstateres at det eksisterer flere ”øvrige” sæddonorbarn enn sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge.

I 2023 fyller de første sæddonorbarna konsipert etter 2005 18 år. Etter norsk lovgivning kan de da kontakte donorregisteret og få informasjon om sædgiver, jf. biotl. §§ 2-7 og 2-8. For tusenvis av sæddonorbarn vil det ha både faktisk og rettslig betydning å få klarhet i hvem som har rett til informasjon og hva slags informasjon de har rett på.

Årsaken til at det er aktuelt å skrive masteroppgave om sæddonorbarns rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav, er at flere av spørsmålene som kretser rundt denne problemstillingen er ubesvarte eller uklare. Problemstillingen synes ikke berørt i juridiske avhandling-er eller forskning utover korte redegjørelser som del av andre tema. Problemstillingen er heller ikke berørt av domstolen. Et kritisk blikk på dagens rettsstilstand vil gi svar på om lovverket holder tritt med bioteknologiens utvikling slik at sæddonorbarnas rettigheter ivaretas i tilstrekkelig grad.

1.3 Avgrensning

Problemstillingen dreier seg om norske sæddonorbarns rett til opplysninger om sitt biologiske opphav, uavhengig av hvor de er konsipert. Fremstillingen omhandler ikke eggdonor barn eller surrogatbarn.

Fokus ligger på sæddonorbarns rettigheter. Sædgivers og donorforeldres rettigheter er ikke tema. Fremstillingen gjelder ikke etablering av farskap eller foreldrenes rett til ABD-behandling.

Problemstillingen begrenser seg til sæddonorbarn som er konsipert etter at gjeldende bioteknologilov trådte i kraft. Rettighetene til sæddonorbarn konsipert før 01.01.05, behandles ikke.

Flere folkerettslige instrumenter kan være av relevans for problemstillingen, som Den europeiske menneskerettskonvensjon³² og Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter³³. Eksempelvis er EMK art. 8 om rett til privat- og familieliv i utgangspunktet en

---

³² Heretter EMK

³³ Forkortet SP

relevant rettskilde for sæddonorbarns rett til å kjenne sitt biologiske opphav. Når det gjelder rett til familieliv, må det imidlertid foreligge ”further legal or factual elements indicating the existence of a close personal relationship”³⁴ før det er snakk om familieliv etter EMK art. 8. Når det gjelder rett til privatliv, har ikke EMD behandlet spørsmålet om sæddonorbarns rett til kjennskap om eget opphav regnes som en del av barnets privatliv etter EMK art. 8. Jeg har derfor valgt å spisse drøftelsen ved å konsentrere meg om de rent barnerettslige menneskerettighetsbestemmelsene, herunder FNs konvensjon om barns rettigheter³⁵ og den norske Grunnloven³⁶. Dette gjøres av hensyn til å kunne gå i dybden av problemstillingene som reises.

1.4 Oversikt over rettskildebildet og metodiske avklaringer

Rettsgrunnlaget for drøftelsen av problemstillingen er sammensatt av nasjonale og folkerettslige bestemmelser. Ved tolkning av de nasjonale bestemmelsene legges alminnelig rettskildelære og rettsdogmatisk metode til grunn. Ved tolkning av internasjonale bestemmelser benyttes folkerettslig metode.

Hovedbestemmelsen som regulerer problemstillingen er biotl. § 2-7. Bioteknologiloven er i hovedsak en særlov innen helsereetten som omhandler vilkår for og gjennomføring av bioteknologi, jf. § 1-2 (1). Lovens §§ 2-7 og 2-8 er imidlertid barnerettslige bestemmelser. Dette skaper utfordringer i forhold til bioteknologilovens formåls- og virkeområdeparagrafer som i hovedsak er utformet for de helserettslige bestemmelsene i loven.³⁷ Formålet og det verdimeslige grunnlaget som ligger til grunn for de barnerettslige bestemmelsene i bioteknologiloven, finnes i forarbeidene. I denne fremstillingen vil dermed formålsbestemmelsen ha liten betydning ved tolkning av biotl. § 2-7. Når det gjelder biotl. § 1-2 om lovens virkeområde, er også denne utformet med tanke på at bioteknologiloven er en helselov. Av betydning for denne fremstillingen er bestemmelsens fjerde ledd om at loven ”gjelder i riket”. Det er klart at bioteknologiloven regulerer ABD som utføres i riket og ikke hvordan ABD skal utføres i utlandet. Betydningen av biotl. § 1-2 (4) er imidlertid uklar når det gjelder hvem som har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7.³⁸

---

³⁴ Anayo mot Tyskland (2010), avsnitt 56

³⁵ Barnekonvensjonen

³⁶ Heretter Grl.

³⁷ De regulerer ”bruk” av bioteknologi, se biotl. §§ 1-1 og 1-2. Se også Helsedirektoratets rapport (2011) s. 25 flg.

³⁸ Se nærmere kap. 4.2.1.2

Problemstillingen er ikke behandlet av domstolene. Som følge av dette, og av at formåls- og virkeområdeparagrafene ikke angir hvordan de barnerettslige bestemmelsene i bioteknologiloven skal tolkes, får rettsprinsipper og forarbeider stor betydning i denne fremstillingen.

Det vises til Norges offentlige utredninger³⁹ flere steder i denne fremstillingen. Det går ikke nærmere inn på NOUenes rettskildemessige betydning i denne sammenheng, da NOUene i denne fremstillingen benyttes som kilder til fakta, praksis og forslag, og ikke som rettskilde. Det samme gjelder kildene som er oppført under ”annet” i litteraturlista, som informasjon fra Helsedirektoratet og Bioteknologirådet.

Grunnloven fikk i 2014 kapittel E som omhandler menneskerettigheter. Grunnlovens bestemmelser om barns rettigheter kan på overordnet nivå ha relevans for problemstillingen. De elementer fra Grunnloven som er aktuelle i denne fremstillingen, kan også utledes av barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen vil bli lagt til grunn der også Grunnloven kunne blitt benyttet som rettskilde. I de tilfellene dette er gjort, vil det uttrykkelig fremkomme.

Som følge av statens folkerettslige forpliktelser, er barnekonvensjonen av relevans for juridiske spørsmål som angår norske barn. I henhold til menneskerettsloven § 3, jf. § 2 skal barnekonvensjonen ved motstrid gå foran bestemmelser i bioteknologiloven og barneloven. Den eneste folkerettslige bestemmelsen som inneholder regler om kjennskap til foreldre, er BK art. 7. Det hersker uenighet om hvorvidt BK art. 7 har selvkraft.⁴⁰ En bestemmelses selvkraft innebærer at den inneholder konkrete rettigheter som kan anføres direkte for en domstol. Grunnet det tydelige rettighetspreget i BK art. 7, legges det grunn at bestemmelsen har selvkraft. Som kontraherende part til barnekonvensjonen, skal norsk lovgiver i henhold til BK art. 7 (2) sikre gjennomføringen av rettighetene i art. 7 i samsvar med norsk lovgivning. BK art. 7 utgjør sammen med biotl. § 2-7 og bl. § 6a det konkrete rettsgrunnlag som regulerer barns kjennskap til eget opphav.

Barnekonvensjonen inneholder imidlertid andre bestemmelser som består av relevante momenter av betydning for problemstillingen. Dette kalles i det videre dette for ”menneskerettslige rammer”. Norge er forpliktet til å sikre menneskerettighetene i nasjonal lovgivning, jf. BK art. 2 og 4. Dette innebærer at de menneskerettslige rammene som angis i barnekonvensjonen og Grunnloven, har overordnet betydning for nasjonalrettslige bestemmelser. I denne fremstillingen skal det ikke undersøkes hvilke rettigheter barn direkte kan utlede av bestem-

---

³⁹ Heretter NOU

⁴⁰ Søvig (2009) s. 152, mv. henvisninger

melsene knyttet til de ”menneskerettslige rammene”.⁴¹ De ”menneskerettslige rammene” benyttes som overordnet målestokk og rettsprinsipper.

Ved tolkning av bestemmelsene i barnekonvensjonen, tas utgangspunkt i de relevante rettskilder og tolkningsargumenter som angis i Wien-konvensjonen art. 31-33 og ICJ-statuttene art. 38. Da disse bestemmelsene anses å være folkerettslig sedvane,⁴² er norske rettsanvendere bundet til å legge de til grunn ved tolkning av folkerettslige bestemmelser.

Et særlig spørsmål når det gjelder tolkning av barnekonvensjonen, er barnekomitéens⁴³ generelle kommentarers⁴⁴ relevans og vekt.⁴⁵ Barnekomitéens GC har ikke direkte hjemmel i barnekonvensjonen, men mangel på domstol og klageordning tilknyttet barnekonvensjonen gjør at kommentarene ”er verdifulle retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen”.⁴⁶ Kommentarene er ikke rettslig bindende.⁴⁷ I juridisk teori hevder noen at GC har ”betydelig vekt ved tolkningen av konvensjonen”.⁴⁸ Andre mener at dette er mer usikkert, men at GC gir ”verdifulle bidrag til forståelsen av hvordan FNs barnekomité mener at konvensjonen bør tolkes”.⁴⁹ Da forarbeider har mindre betydning etter folkerettslig metode og det ikke finnes nasjonal rettspraksis som belyser spørsmålene denne fremstillingen reiser i forbindelse med barnekonvensjonen, vil GC bidra til å belyse hvordan barnekonvensjonens bestemmelser skal forstås.

1.5 Fremstillingen videre

Menneskerettslige rammer og relevante rettsprinsipper presenteres i kap. 2. Disse har betydning både for tolkningen av nasjonale og folkerettslige bestemmelser, gir grunnlag for evaluering og kritikk, og utgjør det verdimeslige grunnlag ved den rettspolitiske behandlingen av problemstillingen.

Kap. 3-4 utgjør fremstillingens de lege lata-del, og tar for seg hvilke konkrete rettigheter sædonorbarn kan utlede av BK art. 7, biotl. § 2-7 og bl. § 6a.

---

⁴¹ Se imidlertid om BK art. 7 i forrige avsnitt

⁴² Ruud/Ulfstein (2011), s. 66

⁴³ FNs ekspertkomité for barns rettigheter, jf. BK art. 43

⁴⁴ Heretter GC

⁴⁵ Disse er ikke blant rettskildene som nevnes i Wien-konvensjonen og ICJ-statuttene

⁴⁶ Høstmælingen (2012), s. 85

⁴⁷ Smith (2016), s. 25

⁴⁸ Sandberg (2016), s. 93-94 mv. henvisninger

⁴⁹ Kvalø/Köhler-Olsen (2016), s. 22 mv. henvisninger

Kap. 5 innebærer evaluering og kritikk av gjeldende rett i lys av menneskerettslige forpliktelser og rettsprinsipper. På denne måten er kap. 5 en del av de lege lata-behandlingen. I tillegg legger kap. 5 grunnlaget for rettspolitisk behandling av problemstillingen, og er på så måte en del av fremstillingens de lege ferenda-del.

Kap. 6 gir en rettspolitisk behandling av problemstillingen.

2 Menneskerettslige rammer og rettsprinsipper

2.1 Innledning

I dette kapittelet skal menneskerettslige rammer og rettsprinsipper av relevans for spørsmålet om sæddonorbarns rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav presenteres. Med ”menneskerettslige rammer” menes de krav som stilles til norsk rett i henhold til folkeretten og den norske Grunnloven kapittel E om menneskerettigheter.

Med rettsprinsipper menes i denne fremstillingen overordnede retningslinjer i regelverket som er ”rettslig bindende og må vurderes ved løsning av alle spørsmål”⁵⁰ hvor prinsippene er relevante. Prinsippene kan benyttes som selvstendige rettskilder og tolkningsprinsipper, og er utslag av kryssende hensyn som gjør seg gjeldende på rettsområdet.⁵¹ FNs barnekomité har fremhevet fire grunnleggende prinsipper som har betydning ved tolkningen av andre enkeltbestemmelser i barnekonvensjonen:⁵² Barnets beste, ikke-diskriminering, rett til liv og utvikling, og rett til å bli hørt. I egenskap av å være nedfelt i barnekonvensjonen, er prinsippene både rettsprinsipper og en del av de menneskerettslige rammene.

I tillegg til barnekonvensjonens fire grunnprinsipper, er det biologiske prinsipp av relevans for spørsmål om sæddonorbarn. Det biologiske prinsipp er ulovfestet, og har i utgangspunktet ikke slik rang som barnekonvensjonens prinsipper har.

---

⁵⁰ Bendiksen/Haugli (2015), s. 35

⁵¹ Rui (2014), s. 398-400

⁵² GC nr. 5 avsnitt 12

2.2 Barnets beste

2.2.1 Relevans og rekkevidde

Prinsippet om barnets beste er forankret i Grl. § 104 (2) og BK art. 3 (1). Ved utarbeidelsen av Grl. § 104 uttalte Stortingets menneskerettighetsutvalg at grunnlovsforankringen skulle synliggjøre barnets beste, ikke endre gjeldende rettstilstand.⁵³ Utvalget uttalte også at ”praksis relatert til [BK art. 3], vil være nyttige bidrag til fortolkningen av en grunnlovsbestemmelse om barnets beste”.⁵⁴ På bakgrunn av dette, tas det videre utgangspunkt i prinsippet slik det er formulert i BK art. 3.

Prinsippet om barnets beste slik det kommer til uttrykk i BK art. 3, kommer til anvendelse for ”barn”. Bestemmelsens originaltekst lyder ”children”, noe som innebærer at det menes barn i flertall. I følge barnekomitéen skal staten vurdere barnets beste overfor barn generelt og barn som gruppe i alle handlinger staten foretar seg som retter seg mot barn, men at det i konkrete situasjoner skal tas hensyn til det enkelte barns beste.⁵⁵ Eksempelvis skal lovgivningen utformes i tråd med det beste for den gruppe barn den gjelder, mens håndheving av loven også skal ta hensyn til det konkrete barns beste. Etter BK art. 1 menes med barn ”ethvert menneske under 18 år”.⁵⁶ Det er verken i art. 1 eller 3 inntatt spesifikasjoner om at det siktes til spesifikke grupper med barn. Dette tilsier at prinsippet gjelder overfor alle barn under 18 år.

Prinsippet gjelder ”ved alle handlinger som berører barn”.⁵⁷ Ordlyden tilsier at barnets beste har et bredt nedslagsfelt. Ordet ”berører” indikerer at bestemmelsen også gjelder ved handlinger som indirekte angår barnet. I følge barnekomitéen skal både ”handling” og ”berører” forstås i vid forstand.⁵⁸ I denne sammenheng er det ikke nødvendig å gå nærmere inn på de nedre grensene for prinsippets anvendelsesområde.⁵⁹ Barnets rett til å ”kjenne sine foreldre”⁶⁰ og ”få opplysninger om sædgivers identitet”⁶¹ berører barn, noe som gir prinsippet om barnets beste relevans ved vurderinger etter BK art. 7 og biotl. § 2-7.

---

⁵³ Dokument 16 (2011-2012), s. 192

⁵⁴ Med ”praksis” relatert til BK art. 3 menes antakeligvis barnekomitéens GC.

⁵⁵ GC nr. 14 avsnitt 23-24 og 32

⁵⁶ Jf. også Vergemålsloven § 2

⁵⁷ BK art. 3 (1)

⁵⁸ Se nærmere GC nr. 14 avsnitt 17 og 19

⁵⁹ Høyesterettspraksis kan tyde på at Høyesterett anser rekkevidden noe snevrere enn barnekomitéen, jf. Kvalø og Köhler-Olsen (2016), s. 44 mv. henvisninger

⁶⁰ BK art. 7

⁶¹ Biotl. § 2-7

Hensynet til barnets beste har en egenverdi som skal søkes oppnådd, og er både en selvstendig rettighet, et tolkningsprinsipp og en prosedyreregel.⁶²

2.2.2 Barnets beste som selvstendig rettighet

Barnets beste som selvstendig rettighet innebærer at barn har rett til at deres beste skal vurderes og vektlegges i beslutninger som angår de.⁶³ Det utfordrende i denne sammenheng er å angi innholdet i barnets beste. Barnekonvensjonen er ratifisert av 196 stater med hver sine kulturer og samfunnsforhold. Barnets beste kan variere sterkt i ulike land, trosretninger, tider, verdioppfatninger og rettsområder. Blant annet av den grunn,⁶⁴ er ikke barnets beste definert i barnekonvensjonen, noe som fører til at begrepet i utgangspunktet står uten et bestemt meningsinnhold. I følge Haugli, kan man likevel nærme seg ”en kjerne av innhold i begrepet”.⁶⁵

BK art. 3 gir ingen anvisning på hva det beste for barnet er. I følge barnekomitéen kan en rekke ulike momenter inngå i vurderingen av barnets beste, som barnets synspunkter, identitet, omsorg og helse.⁶⁶ Barnekomitéens liste er ”ikke-uttømmende og ikke-hierarkisk”,⁶⁷ noe som innebærer at prinsippene om ikke-diskriminering, rett til utvikling og det biologiske prinsipp også er relevante momenter av betydning i vurderingen av barnets beste.⁶⁸

Gjeldende kontekst vil være avgjørende for hvilke momenter som har relevans og hvilken innbyrdes vekt momentene har.⁶⁹

2.2.3 Barnets beste som tolkningsprinsipp

Etter BK art. 3 skal barnets beste være ”et” grunnleggende hensyn. Ordlyden indikerer at barnets beste er ett blant flere grunnleggende hensyn, og ikke er ”det” grunnleggende hensyn. At hensynet til barnets beste er ”grunnleggende” illustrerer prinsippets fundamentale betydning i

---

⁶² GC nr. 14, avsnitt 6

⁶³ I.c.

⁶⁴ Manglende tolkning kan også skyldes at ”det finnes en verdi i å ikke definere barnets beste nærmere, dermed kan det tas hensyn til kultur og lokale sedvaner når barnets beste skal fastslås”, jf. Ellingsæter (2008), s. 105 mv. henvisninger

⁶⁵ Haugli (2016) s. 52

⁶⁶ Se momentene i GC nr. 14 avsnitt 50-79

⁶⁷ Ibid. avsnitt 50

⁶⁸ Se kap. 2.3, 2.5 og 2.6

⁶⁹ Se nærmere GC nr. 14 avsnitt 80-84

spørsmål som berører barn. Prinsippet skal således ha stor, men ikke avgjørende vekt i forhold til andre hensyn som gjør seg gjeldende på et område.⁷⁰

I forbindelse med betydningen og vekten av barnets beste, uttalte Høyesterett i 2015 at ”Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen”.⁷¹ Høyesterett har i flere avgjørelser likevel uttalt at hensynet til barnets beste ikke skal være det eneste og ikke alltid det avgjørende hensynet, da det skal være rom for andre tungtveiende interesser.⁷² Vekten av prinsippet kan ikke fastsettes generelt, men disse utgangspunktene har betydning ved analyse av enkeltregler og når beslutninger som berører barn tas konkret.

2.2.4 Barnets beste som prosedyreregulering

Barnets beste som prosedyreregulering innebærer at barnets interesser skal identifiseres, begrunnes, vektas og være synlig i beslutninger som angår barn, både på individuelt og generelt plan.⁷³ Barnekomitéen har uttalt at ”Dersom hensynet til barn ikke er fremhevet, har det en tendens til å bli oversett”.⁷⁴

2.3 Ikke-diskriminering

Ikke-diskrimineringsprinsippet er lovfestet i GrL § 98 og BK art 2. Begge bestemmelsene verner mot diskriminering av barn, og sikrer til sammen vern mot diskriminering i bestemmelser i barnekonvensjonen og norske lover. Prinsippet om ikke-diskriminering har dermed relevans ved saker som angår rettigheter etter BK art. 7 og biotl. § 2-7. Det tas videre utgangspunkt i prinsippet slik det er formulert i BK art. 2.

Enhver form for forskjellsbehandling er ikke et brudd på BK art. 2. Heyerdahl har oppstilt 5 momenter av relevans for vurderingen om det foreligger brudd på BK art. 2.⁷⁵ Rettsstridig diskriminering etter BK art. 2 foreligger ved forskjellsbehandling av sammenliknbare tilfeller uten et saklig formål, som ikke anses nødvendig og rimelig etter en forholdsmessighetsvurdering. Videre må forskjellsbehandlingen gjelde oppfyllelse av andre rettigheter i barnekonvensjonen, den må baseres på et diskrimineringsgrunnlag, den som forskjellsbehandler må være

---

⁷⁰ Ibid. avsnitt 39

⁷¹ Rt. 2015 s. 93, avsnitt 65

⁷² Se eksempelvis Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 31-32

⁷³ GC nr. 14, avsnitt 6 litra c

⁷⁴ Ibid. avsnitt 37

⁷⁵ Se nærmere Heyerdahl (2016) s. 35 flg.

ansvarlig etter barnekonvensjonen og den som forskjellsbehandles må være beskyttet av BK art. 2. Disse 5 punktene er bestemmende for om det foreligger krenkende diskriminering.⁷⁶

2.4 Barnets rett til å bli hørt

Barnets rett til å bli hørt er forankret i BK art. 12 og GrL § 104. Prinsippet inngår i vurderingen av barnets beste. Som rettsprinsipp og via sin grunnlovsforankring vil retten til å bli hørt ha betydning ved anvendelse av BK art. 7 og biotl. § 2-7. Det tas videre utgangspunkt i prinsippet slik det er formulert i BK art. 12.

Retten til å bli hørt gjelder for barn som ”er i stand til å danne seg egne synspunkter”, jf. BK art. 12. Barnekomitéen understreker at barnets rett til å bli hørt vil kunne gjelde før de er i stand til å snakke verbalt.⁷⁷ Barn har altså rett til å bli hørt så snart det er i stand til å gi uttrykk for sin mening om en konkret sak.

For å kunne ”danne seg egne synspunkter”, er det en forutsetning at barnet er informert. Retten til informasjon kommer ikke eksplisitt frem i art. 12. Barnekomitéen har uttalt at retten til informasjon er ”essensiell” og en ”forutsetning” for rettigheter etter BK art. 12,⁷⁸ og at barnet skal få ”all den informasjon og veiledning det trenger, for å ta en avgjørelse som er til hans eller hennes beste”.⁷⁹ Sandberg påpeker at det er ”meningsløst å skulle uttrykke et syn uten i noen grad å kjenne saken”.⁸⁰

Rettigheten gjelder i ”alle forhold som vedrører barnet”. Ordlyden indikerer et bredt anvendelsesområde. Barnekomitéen har uttalt at ”forhold som vedrører barnet” skal tolkes vidt.⁸¹

Barnets meninger skal tillegges ”behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet”, jf. BK art. 12. ”Behørig vekt” tilsier etter vanlig språkforståelse passende vekt etter situasjonen. Sandberg skiller mellom barnets meningers egenvekt og relative vekt.⁸² Egenvekten avhenger av forhold på barnets side, som barnets alder, modenhet og helhetsforståelse av situasjonen. Den relative vekten er avhengig av andre relevante hensyns styrke. Vekten av barnets mening avhenger dermed av en konkret helhetsvurdering.

---

⁷⁶ I.c.

⁷⁷ GC nr. 12, avsnitt 21

⁷⁸ Ibid. avsnitt 25

⁷⁹ Ibid. avsnitt 16

⁸⁰ Sandberg (2016), s. 116

⁸¹ GC nr. 12, avsnitt 26

⁸² Sandberg (2016) s. 118-119, mv henvisninger

2.5 Barnets utvikling

Barnets rett til utvikling er forankret i BK art. 6 (2) og i GrL. § 104 (3). Den norske oversettelsen av BK art. 6 (2) lyder ”vokser opp”, mens originalteksten lyder ”development”. Det legges her til grunn at art. 6 (2) forankrer rett til utvikling i videre forstand enn å ”vokse opp”.⁸³ Det tas videre utgangspunkt i prinsippet slik det er formulert i BK art. 6 (2).

Barnets rett til utvikling er forankret i samme bestemmelse som rett til liv og overlevelse. Sammenhengen tilsier at retten til utvikling gjelder fra barnet er født.

Barnekonvensjonen inneholder ingen legaldefinisjon av ordet ”utvikling”. Etter alminnelig språkforståelse innebærer et menneskes ”utvikling” fremgang både fysisk og mentalt. Barnekomitéen har uttalt at ”utvikling” skal tolkes i videste forstand som et helhetlig konsept, slik at ”utvikling” innebærer barnets ”physical, mental, spiritual, moral, psychological and social development”.⁸⁴ Dette tilsier at retten til utvikling har et svært vidt anvendelsesområde og må ses i sammenheng med andre bestemmelser i barnekonvensjonen, herunder hensynet til barnets beste.⁸⁵ Prinsippet om barnets utvikling har også relevans ved spørsmål om rett til å kjenne sine foreldre etter BK art. 7, da informasjon om at juridisk far ikke er biologisk far kan ha betydning for barnets psykologiske, moralske og sosiale utvikling, særlig i forhold til utvikling av barnets identitet og relasjonen til sine foreldre.

2.6 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp er ikke positivt forankret i nasjonal eller internasjonal rett. Flere bestemmelser er imidlertid utslag av prinsippet, som adopsjonsloven⁸⁶ § 12, biotl. § 2-7, bl. § 6a og BK art 9. Som følge av at prinsippet ikke er positivt forankret i lovverket, finnes ingen legaldefinisjon av prinsippet. Prinsippet formuleres i ulike sammenhenger på ulikt vis.⁸⁷ Kjernen i prinsippet er en anerkjennelse og respekt for biologiske bånd mellom barn og foreldre.

---

⁸³ Se Kjørholt (2016) s. 74

⁸⁴ GC nr. 5, avsnitt 12

⁸⁵ GC nr. 14, avsnitt 42

⁸⁶ Heretter al.

⁸⁷ ”Det er et grunnleggende prinsipp i vårt samfunn at foreldrene selv sørger for sine barn”, jf. NOU 1985:18 s. 157 og ”Barnevernloven bygger på det utgangspunkt at det har en egenverdi for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre”, jf. Stang (2007) s. 34

Sandberg hevder at det biologiske prinsipp i vid betydning har to sider: Den ene siden er ”individets kunnskap om hvem som er dets biologiske opphav”. Den andre siden gjelder ”betydningen av det biologiske forholdet for omsorg og andre former for familieliv”.⁸⁸ Det biologiske prinsipp kan dermed anvendes i saker som angår begge disse betydningene. For enkelhetens skyld brukes begrepet ”den biologiske sannhet” om Sandbergs førstnevnte betydning av det biologiske prinsipp. Det er denne betydningen som har interesse i det videre.

Når det gjelder klargjøring av prinsippets rekkevidde, vil det være vesentlig om det biologiske prinsipp er ”rent” biologisk og har virkning i seg selv, eller om det kreves tilleggselementer før prinsippet gis relevans i en konkret sak. Når prinsippet omtales i rettspraksis og juridisk litteratur, tales det ofte om en tilknytning utover det rent biologiske, som å ”oppretholde”⁸⁹ bånd til biologiske foreldre, og at det har en egenverdi at barnet kan ”vende tilbake”⁹⁰ til foreldrene. Å ”oppretholde” eller ”vende tilbake” forutsetter at det har vært noe mer enn biologiske bånd forut. De fleste barn og foreldre vil ha en tilknytning utover det rent biologiske; barn oppfostres normalt i sin biologiske familie. Også adoptiv- og surrogatbarn vil kunne sies å ha en tilknytning til sine biologiske foreldre utover det rent biologiske, da barnet både er båret frem, født og har vært hos sine biologiske foreldre i en viss tid før de juridiske foreldrene overtok. Hvorvidt biologiske bånd har juridisk betydning i seg selv, kommer først på spissen der de biologiske foreldrene aldri har hatt noe med barnet å gjøre, som ved donasjon av kjønnseller.

Biotl. § 2-7 er i seg selv en erkjennelse av at det eksisterer et ”rent” biologisk prinsipp i form av ”biologisk sannhet”. Her gis barna rett til informasjon om biologisk opphav, selv om det ikke eksisterer en tilknytning til sædgiver utover det biologiske. Det kan vanskelig ses andre hensyn som begrunner denne rettigheten. I forarbeidene til bioteknologiloven er departementet ”av den oppfatning at hensynet til barnets mulighet til å kunne få opplyst sædgivers identitet” av relevans og av avgjørende betydning for at donoranonymiteten oppheves.⁹¹ Her legges ”den biologiske sannhet”-prinsippet til grunn for lovendringen. Også bl. § 6a er et utslag av et ”rent” biologisk prinsipp i form av ”biologisk sannhet”, da det ikke foreligger krav om ytterligere tilknytning for at barnet skal få rett til å skaffe seg opplysninger om biologisk far. Dette innebærer at det eksisterer et ”rent” biologisk prinsipp, og at prinsippets rekkevidde når helt til sædgiver.

---

⁸⁸ Sandberg (2003) s. 68

⁸⁹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 51

⁹⁰ Rt. 1984 s. 289, på s. 298

⁹¹ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003) kap. 2.9.6.1

”Den biologisk sannhet”-prinsippet innebærer simpelthen rett til opplysninger om biologisk opphav. Kunnskap om ”biologisk sannhet” går ikke hånd i hånd med det biologiske prinsipp i vid betydning, slik at det har betydning for omsorg, familieliv eller den sosiale eller juridiske relasjonen til foreldrene. Sistnevnte er eksplisitt uttalt i barnelova § 6a (1): ”...utan at dette endrar farskapen”. Nærmere om når, hvordan og hvilke opplysninger om biologisk opphav man har rett til, kan ikke utledes av prinsippet i seg selv.

Vekten av det biologiske prinsipp i vid forstand vil være relativ etter hvor sterkt andre hensyn gjør seg gjeldende på et konkret område. I utgangspunktet vil ”ivaretagelse av det biologiske bånd anses å være i barnets interesse”⁹², slik at det biologiske prinsipp vil være en del av barnets beste-vurderingen. Dersom det biologiske prinsipp og barnets beste drar i hver sin retning, vil imidlertid barnets beste veie tyngre enn det biologiske prinsipp. Det biologiske prinsipp i form av ”biologisk sannhet” kan sies å ha større vekt enn det biologiske prinsipp i vid forstand. Selv om sterke mothensyn skulle gjøre seg gjeldende slik at et barn ikke burde få omsorg fra sine biologiske foreldre, skal det mer til før barnet også skal fratras muligheten til å få informasjon om sine biologiske foreldre. Sandberg fremhever at lovgiver har hatt et ”ambivalent forhold til betydningen av den biologiske sannhet sammenholdt med andre hensyn”, men at de ”går i retning av et skjerpet biologisk prinsipp”.⁹³ Dette innebærer at vekten av det biologiske prinsipp i form av ”biologisk sannhet” er uklar.⁹⁴

3 Gir BK art. 7 sæddonorbarn rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav?

Barnekonvensjonen art. 7(1):

”Barnet... skal fra fødselen ha..., så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem”

3.1 Innledning

Dette kapitlet omhandler sæddonorbarns rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav etter BK art. 7. Som nevnt i kap. 1.1, deles spørsmålet om rett til opplysninger om biologisk opphav inn i to underspørsmål. Spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *at* de er sæddonorbarn og spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *hvem* sædgiver er. Begge spørsmålene behandles i det følgende.

---

⁹² Sandberg (2003) s. 77

⁹³ Ibid. s. 415

⁹⁴ Se også Hanssen (2016), 2. avsnitt og Stiklestad (2007)

3.2 Hvem har rett til å ”kjenne sine foreldre”?

Rettighetssubjektet etter BK art. 7 er ”barnet”. Som nevnt i kap. 2.2.1 inkluderer det barn under 18 år. Det foreligger ingen begrensninger som tilsier at art. 7 kun gjelder for enkelte grupper av barn. Dette kan også utledes av BK art. 2 om ikke-diskriminering. Sæddonorbarn omfattes dermed av BK art. 7.

3.3 Når inntreer retten til å ”kjenne sine foreldre”?

Retten til å kjenne sine foreldre gjelder ”fra fødselen”, jf. art. 7 (1). Søvig fremhever imidlertid at det kreves ”en form for modenhet hos barnet for å kunne nyttiggjøre seg av rettigheten”.⁹⁵ Barnets beste taler for at barnets rett til å kjenne sine foreldre i utgangspunktet gjelder fra fødselen, da det blant annet kan ha betydning for barnets helse og utvikling.⁹⁶

3.4 Har sæddonorbarn rett til opplysninger om biologisk opphav?

Barnet har etter BK art. 7 ”så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre”.

Spørsmålene er herunder om sædgiver omfattes av begrepet ”foreldre”, hva ”rett til å kjenne” innebærer, og hvilke begrensninger ”så langt det er mulig” setter.

3.4.1 Omfattes biologiske foreldre av begrepet ”foreldre”?

Begrepet ”foreldre” kan ha flere betydninger. I en tradisjonell familie vil begrepet ikke volde problemer, da far vil være både juridisk, sosial og biologisk far. Ved sæddonasjon vil far imidlertid ikke være biologisk far. Alminnelig språkforståelse tilsier at ”foreldre” innbefatter alle de tre aspektene av farskap.

Barnekonvensjonen har ikke definert foreldrebegrepet. Ser man på art. 7 som helhet, er retten til å kjenne sine foreldre sidestilt med å ”få omsorg fra dem”. Sammenhengen indikerer at det er sosiale foreldre det siktes til. Det at rettighetene etter art. 7 gjelder fra fødselen tilsier at det også siktes til biologiske foreldre. Sett i sammenheng med at art. 7 gjelder for sæddonor-

---

⁹⁵ Søvig (2009) s. 155

⁹⁶ Se kap. 2.2.2 og 2.5

barn,⁹⁷ kan det være nærliggende å tolke foreldrebegrepet til å omfatte både sæddonorbarns sosiale, juridiske og biologiske foreldre.

Ser man på barnekonvensjonen som helhet, vil hensynet til koherens tilsi at foreldrebegrepet skal tolkes likt i barnekonvensjonens ulike bestemmelser. Familiebegrepet tolkes vidt av barnekomitéen, til å omfatte biologiske foreldre når det gjelder bevaring av familiemiljø under vurderingen av barnets beste.⁹⁸ BK art. 9 og 10 skjermer imidlertid barnet fra separasjon fra foreldre som har etablert en foreldrerolle, altså sosiale foreldre. Hensynet til konsekvens i regelverket tilsier dermed at foreldrebegrepet i art. 7 innbefatter alle de tre foreldreformene.

Bakgrunnen for at ”rett til å kjenne sine foreldre” ble tatt inn i art. 7, var ”ensuring the psychological stability of the child”.⁹⁹ Innvendinger mot forslaget baserte seg på at enkelte medlemsland tillot anonyme adopsjoner.¹⁰⁰ På dette grunnlag ble gjeldende art. 7 med reservasjonen ”så langt det er mulig” akseptert av arbeidsgruppen.¹⁰¹ Medlemslandenes innvendinger indikerer at ”foreldre” også omfatter biologiske foreldre.

På bakgrunn av enkelte medlemslands innvendinger som nevnt over, samt erklæringer og reserverasjoner relatert til BK art. 7 i etterkant, hevder Hodgkin/Newell at begrepet ”foreldre” inkluderer både genetiske, biologiske og psykologiske foreldre.¹⁰²

Hensynet til barnets beste tilsier også at biologiske foreldre omfattes av foreldrebegrepet i art. 7, da muligheten til å kjenne sine biologiske foreldre både er i tråd med hensynet til bevaring av familiemiljø og relasjoner i vid forstand¹⁰³ og retten til helse¹⁰⁴.

Norsk lovgiver og juridisk litteratur tolker også foreldrebegrepet i BK art. 7 til å inkludere biologiske foreldre.¹⁰⁵¹⁰⁶ Ut i fra de presenterte momentene legges det til grunn at foreldrebegrepet i BK art. 7 også inkluderer biologiske foreldre, herunder sædgiver. Barnekomitéens

---

⁹⁷ Se kap. 3.2

⁹⁸ GC nr. 14, avsnitt 59

⁹⁹ UN Doc.E/CN.4/1989/48, punkt. 94, jf. punkt 93

¹⁰⁰ Ibid. punkt. 96

¹⁰¹ Ibid. punkt 114

¹⁰² Hodgkin/Newell (2007) s. 105-106 mv. henvisninger

¹⁰³ GC nr. 14, avsnitt 59

¹⁰⁴ Ibid. avsnitt 77

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 33 (2007-2008), kap. 3.8

¹⁰⁶ Se eksempelvis Søvig (2009) s.154

uttalelse til Norge om ”possible contradiction” mellom BK art. 7 og praktisering av donor-anonymitet,¹⁰⁷ kan også tale for et slikt resultat.

3.4.2 Innebærer ”rett til å kjenne” rett til å vite *hvem* sædgiver er?

Etter alminnelig språkforståelse betyr ”å kjenne” å vite hvem, ha kunnskap om eller ha en relasjon til noen.¹⁰⁸ Som konkludert over, inkluderer foreldrebegrepet også biologiske foreldre. For å kunne ”kjenne” noen, må man i det minste vite hvem vedkommende er. Søvig hevder også at ”art. 7 fokuserer på kunnskapselementet”.¹⁰⁹

Det legges etter dette til grunn at ”rett til å kjenne” sine foreldre, i utgangspunktet innbefatter rett til å vite hvem sædgiver er.

3.4.3 Innebærer ”rett til å kjenne” rett til å vite *at* man er sæddonorbarn?

Om ”rett til å kjenne” innebærer rett til å vite at man er sæddonorbarn, kan ikke utledes av ordlyden i BK art. 7. En logisk slutning er at retten til å vite hvem sædgiver er ikke kan oppfylles uten at barnet samtidig får beskjed om at det er sædgiver barnet får opplysninger om. Får barnet opplysninger om at det er hans/hennes egen sædgiver det får opplysninger om, får barnet implisitt også vite at det er sæddonorbarn.

Det legges derfor til grunn at ”rett til å kjenne” sine foreldre, i utgangspunktet innbefatter rett til å vite at man er sæddonorbarn.

3.4.4 Hvilke begrensninger setter ”så langt det er mulig” for denne retten?

Siste underspørsmål er hvilke begrensninger ”så langt det er mulig” setter for retten til opplysninger om biologisk opphav.

Ordlyden i ”så langt det er mulig” indikerer at begrensninger i retten til å kjenne sine foreldre kun tillates der det ut i fra forholdene er tilnærmet umulig å kjenne sine foreldre. Det kan eksempelvis foreligge ved faktiske hindringer som barnets manglende evne til å motta informasjon eller der informasjon om foreldrene ikke eksisterer. En utvidende tolkning av frasen kan tilsi at også andre momenter enn faktiske hindringer kan begrense retten til å kjenne foreldre-

---

¹⁰⁷ CRC/C/15/Add. 23, avsnitt 10

¹⁰⁸ ”Å kjenne” kan også bety ”å ha et forhold til”. Frasens øvre rekkevidde er det ikke nødvendig å ta stilling til her

¹⁰⁹ Søvig (2009), s. 154

ne, som sterke hensyn som gjør seg gjeldende på et område. Etter naturlig språkforståelse av ordlyden er ikke dette tilfellet. I så fall burde formuleringen ”så langt tilrådelig” vært benyttet.

I følge Søvig inneholder begrensningen ”så langt det er mulig” ”både faktiske og rettslige elementer”. Med faktiske hindringer mener Søvig eksempelvis en mor som nekter å oppgi barnefarens identitet, og med rettslige hindringer menes eksempelvis regler om anonym adopsjon.¹¹⁰ På samme side påpeker Søvig likevel at bestemmelsen setter opp ”en høy terskel for å avskjære barn fra kunnskap om sitt biologiske opphav”.

Når det gjelder de faktiske hindringene, vil hindringens art være avgjørende for om det er retten til å vite hvem sædgiver er, eller retten til å vite at man er sæddonorbarn som begrenses. Dersom den faktiske hindringen innebærer at informasjon om hvem sædgiver er ikke eksisterer, innebærer ikke denne hindringen at barnet ikke kan få vite at det er et sæddonorbarn.

Hodgin/Newell har en mer restriktiv tilnærming til frasen ”så langt det er mulig”. Deres tolkning av ordlyden sett i sammenheng med konvensjonen som helhet, og særlig i sammenheng med barnets beste, innebærer at begrensninger i retten til å kjenne sitt opphav kan ”...only be refused on the grounds of best interests in the most extreme and unambiguous circumstances, and children should be given the opportunity for this decision to be reviewed at a later date”.¹¹¹ Dette tilsier at ”så langt det er mulig” kan tolkes noe utvidende til at det kan tillates begrensninger på grunnlag av sterke mothensyn som gjør seg gjeldende. I vurderingen av hensyn som taler mot at barn skal kjenne sine foreldre, skal det tas høyde for at begrensninger i rettigheten kan gjøre seg sterkere gjeldende for små barn enn for større, slik at en eventuell begrensning skal revurderes i tråd med barnets alder og utvikling. Hodgkin/Newell uttaler også at barnets beste ikke kan begrense barnets rett til å kjenne sitt opphav på generelt grunnlag, da det ikke er mulig å fastslå om ”...it is more harmful to children’s best interests to give them distressing information about their origins or to refuse them this information on the grounds the information might cause them harm”.¹¹²

Sett i sammenheng med barnets beste, som er et grunnleggende og tungtveiende tolkningsprinsipp for BK art. 7,¹¹³ legges det til grunn at retten til å kjenne sine foreldre kan begrenses dersom det vil stride mot barnets beste på et bestemt tidspunkt i et barns liv.

---

¹¹⁰ Ibid. s. 153

¹¹¹ Hodgkin/Newell (2007) s. 107

¹¹² I.c.

¹¹³ Se kap. 2.2

Dersom det er korrekt at barnets rett til å kjenne sine foreldre kan begrenses av rettslige hindringer som Søvig hevder, kan medlemsstatene vedta regler som hindrer at barn kan kjenne sitt opphav, eksempelvis ved å pålegge helsepersonell å slette informasjon om sædgiver så snart donasjonen er gjennomført. Å vedta eller beholde nasjonale regler som begrenser rettigheter i barnekonvensjonen, vil stride mot statens plikt til å ”gjennomføre” rettighetene i konvensjonen, etter BK art. 4. Staten skal som konvensjonspart og pliktsubjekt etter barnekonvensjonen sikre barnas rettigheter, og har myndighet og plikt til å endre, avskaffe eller unnlate å vedta regler som strider mot barnekonvensjonen. Det er dermed ikke grunnlag for at nasjonalrettslige hindringer kan begrense barnas rett til å kjenne sine foreldre etter BK art. 7, verken når det gjelder retten til å vite hvem sædgiver er, eller retten til å vite at man er sæddonorbarn.

3.5 Konklusjon

Det kan etter dette konkluderes med at sæddonorbarn har rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav etter BK art. 7, både når det gjelder rett til å vite hvem sædgiver er og rett til å vite at de er sæddonorbarn. Retten til opplysninger gjelder i utgangspunktet fra fødselen. Faktiske hindringer kan begrense barnets rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav. Hindringens art vil i så tilfelle avgjøre om det er retten til å vite hvem sædgiver er eller retten til å vite at man er sæddonorbarn som begrenses. Sterke mothensyn kan i konkrete tilfeller begrense et barns rett til å få informasjon om sitt biologiske opphav på et bestemt tidspunkt i barnets liv. Generelle nasjonalrettslige bestemmelser kan ikke legitimere begrensninger i barnets rett til å kjenne sitt opphav.

4 Gir nasjonale regler sæddonorbarn rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav?

4.1 Innledning

Dette kapittelet omhandler sæddonorbarnas rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav etter norsk lov. Som nevnt i kap. 1.1, deles spørsmålet om rett til opplysninger om biologisk opphav inn i to underspørsmål. Spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *at* de er sæddonorbarn og spørsmålet om sæddonorbarn har rett til å vite *hvem* sædgiver er. Begge disse spørsmålene behandles i det følgende.

Norske regler som angår rett til opplysninger om biologisk opphav, er biotl. § 2-7 og bl. § 6a.

4.2 Rett til opplysninger om biologisk opphav etter biotl. § 2-7

Bioteknologiloven § 2-7:

”Den som er født etter assistert befruktning ved hjelp av donorsæd har ved fylte 18 år rett til å få opplysninger om sædgivers identitet. Et donorregister skal bistå barnet med dette”

4.2.1 Hvem har rett til opplysninger?

Bestemmelsen gjelder for ”den som er født etter assistert befruktning ved hjelp av donorsæd”. Vi skal nå se nærmere på hva dette innebærer.

4.2.1.1 ”den som er født”

Med ”den som er født” menes sæddonorbarnet. Det innebærer at ingen andre har rett til å få opplysninger, det vil si verken donorbarnets foreldre eller andre interessenter.¹¹⁴¹¹⁵

4.2.1.2 ”i riket”

Etter biotl. § 1-2 (4) gjelder loven ”i riket”. Vedrørende § 2-7, byr dette på flere tolkningsalternativer.¹¹⁶ Det kan innebære at § 2-7 gjelder alle sæddonorbarn som er født ”i riket” uavhengig av hvor og hvordan de er konsipert. Det kan også bety at § 2-7 kun gjelder for sæddonorbarn som er konsipert ved ABD ”i riket” med godkjente behandlingsmetoder ved godkjent klinikk.¹¹⁷ Et tredje tolkningsalternativ er at § 2-7 gir rett til sæddonorbarn som er konsipert og født ”i riket”, uavhengig av om klinikken og behandlingsmetoden er godkjent. Forskjellen har betydning for om ”øvrige” sæddonorbarn¹¹⁸ har rett til informasjon etter biotl. § 2-7.

Bestemmelsens ordlyd, ved bruk av ordet ”født”, taler for at bestemmelsen gjelder for sæddonorbarn født ”i riket”, det vil si alle norske sæddonorbarn uavhengig av hvor de er konsipert. Forarbeidene gir ikke svar på hvordan § 1-2 (4) skal tolkes i forbindelse med § 2-7.

Problemstillingen er ikke behandlet av domstolene, men en tilgrenset problemstilling har kommet på spissen i underrettspraksis, og kan bidra til å kaste lys over hvordan domstolene

---

¹¹⁴ FOR-2015-12-07-1430 § 28

¹¹⁵ Departementet åpner for unntak etter nødrettsvurderinger dersom det står om barnets liv, jf. Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

¹¹⁶ Se kap. 1.4

¹¹⁷ Jf. Biotl. §§ 2-19 og 7-1

¹¹⁸ Se kap. 1.2.1

vektlegger de ulike hensynene innenfor dette rettsområdet. I LA-2013-152828 som gjaldt krav om barnepensjon til ei norsk jente født etter assistert befruktning med ukjent sædgiver i USA, uttalte retten: ”Når kvinnen likevel velger å gjennomføre assistert befruktning på en måte som ikke er tillatt i Norge, er det ikke upåregnelig at dette får konsekvenser for barnets trygde- og/eller pensjonsrettigheter”.¹¹⁹ Lagmannsretten sier her at foreldrenes gjennomføringsmetode og -sted kan få betydning for donorbarnets rettigheter etter norsk rett. Dette taler for at det kan være adgang for at ”øvrige” sæddonorbarn ikke gis rett til opplysninger etter biotl. § 2-7.

Biotl. § 2-7 første punktum må ses i sammenheng med paragrafens annet punktum og § 2-8. Donorregisteret har kun informasjon om sædgivere som er benyttet ved godkjent klinikk i Norge.¹²⁰ Det norske donorregisteret besitter ikke opplysninger om ”øvrige” sæddonorbarn, og har verken informasjon om hvorvidt de er sæddonorbarn eller om deres sædgivere. Dette tilsier at § 2-7 kun gjelder for sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk ”i riket”.

Samlet gir de presenterte rettskildene ikke et klart svar på om § 2-7 kun gjelder for sæddonorbarn født i Norge, konsipert i Norge og om det har noen betydning for opplysningsretten om befruktningen har skjedd ved en godkjent klinikk. Forskjellen er av vesentlig betydning for hvilke sæddonorbarn som har rett til opplysninger etter § 2-7. Det faktum at donorregisteret ikke har noen opplysninger om ”øvrige” sæddonorbarn, er en sterk indikator for at de ikke har rettigheter etter § 2-7. Lagmannsrettens dom tilsier også at gjennomføringsmetoden og -stedet kan føre til et slikt resultat. Dersom alle norske sæddonorbarn skulle ha rett til opplysninger etter § 2-7, er det oppsiktsvekkende at lovgiver er taus om hvordan donorregisteret i så tilfelle skulle bistått ”øvrige” sæddonorbarn med å få opplysninger, og ikke uttrykker noe unntak fra § 1-2(4). Denne tause kilden tilsier at barn som ikke er konsipert ved godkjent klinikk i Norge, ikke har rett til opplysninger etter § 2-7.

Det konkluderes derfor under tvil med at gjeldende rett innebærer at kun sæddonorbarn som er konsipert ved godkjent klinikk i Norge har rett til opplysninger etter § 2-7.

4.2.1.3 Etter assistert befruktning ”ved hjelp av donorsæd”

Loven gjelder for den som er konsipert ved hjelp av ”donorsæd”. Det er åpenbart at barn som er født etter ABD med bare donorsæd omfattes av bestemmelsen. Embryoadoptionsbarn omfattes i utgangspunktet av ordlyden i § 2-7, forskjellen er at det også foreligger et donoregg.

---

¹¹⁹ LA-2013-152828, dommens 4. Siste avsnitt

¹²⁰ FOR-2015-12-07-1430, §§ 4 og 43, samt. Kap. 9

Embryoadopsjon er ikke tillatt i Norge,¹²¹ så embryoadopsjonsbarn er alltid unnfanget i utlandet. Embryoadopsjonsbarn har dermed ikke rett til opplysninger, jf. kap. 4.2.1.2.

Etter gjeldende rett omfattes kun sæddonorbarn av § 2-7, ikke embryoadopsjonsbarn.

4.2.2 Hvilke opplysninger har sæddonorbarn rett til og hvem har plikt til å gi opplysningene?

Sæddonorbarna gis rett til opplysninger om ”sædgivers identitet”, jf. § 2-7. Ordlyden tilsier at sæddonorbarna har rett til å vite *hvem* sædgiver er. I følge forarbeidene har de rett til å få vite sædgivers navn og fødselsnummer.¹²² I følge Helsedirektoratets veileder til klinikkene, er det imidlertid navn og adresse sæddonorbarn har rett til å få opplyst.¹²³ Biotl. § 2-7 gir ikke rett til øvrig informasjon om sædgiver.¹²⁴ Etter § 2-7 annet punktum, skal donorregisteret ”bistå barnet med dette”.¹²⁵

Spørsmålet videre er om § 2-7 gir barna rett til å vite *at* de sæddonorbarn. Etter ordlyden i § 2-7 har barnet ikke rett til å få opplyst dette.

I følge forarbeidene, er retten til å få vite hvem sædgiver er ”uavhengig av om barnet har fått bekreftet at befruktningen har skjedd med donorsæd”.¹²⁶ Det betyr at barn som ikke er fortalt at de er sæddonorbarn, likevel har rett til å få informasjon om hvem sædgiver er fra donorregisteret. Med dette vil de implisitt få bekreftet om de er sæddonorbarn. I forarbeidene sies det at ”barn som antar eller ønsker å vite om de er unnfanget ved bruk av donert sæd bør kunne få informasjon om dette”, og at departementet ”legger til grunn at barnet må være fylt 18 år også for å få opplyst dette”.¹²⁷ Dette innebærer at sæddonorbarn kan kontakte donorregisteret og få bekreftet om de er sæddonorbarn.

Spørsmålet er videre om donorforeldrene har plikt til å opplyse barnet om at det er sæddonorbarn. I forarbeidene uttalte departementet at det er ”opp til det enkelte foreldrepar å avgjøre

---

¹²¹ Jf. biotl. § 2-15(1)

¹²² Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 9, merknad til § 2-7

¹²³ Helsedirektoratets veileder (2015), s. 27

¹²⁴ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

¹²⁵ Se også § 2-8.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 9, merknad til § 2-7

¹²⁷ Ibid. kap. 2.9.6.2

om og eventuelt når de vil fortelle barna” at de er sæddonorbarn.¹²⁸ Donorforeldre har dermed ikke opplysningsplikt overfor sæddonorbarnet.

Bioteknologiloven § 2-7 gir dermed sæddonorbarn rett til å få opplyst *hvem* sædgiver er fra donorregisteret. Barna har rett til å få bekreftet eller avkreftet om de er sæddonorbarn fra donorregisteret. Foreldrene har ingen opplysningsplikt.

4.2.3 Når og hvordan skal opplysningene gis?

Sæddonorbarn ”har ved fylte 18 år” rett til å få opplysninger, jf. bioteknologiloven § 2-7.¹²⁹

Sæddonorbarna må selv oppsøke donorregisteret for å få opplysningene. Donorregisteret går ikke aktivt ut og kontakter sæddonorbarna.

Et spørsmål er om barnet ved mistanke om at det er sæddonorbarn kan kontakte donorregisteret og få bekreftet om at det er sæddonorbarn eller ikke før fylte 18 år. I forarbeidene er det lagt til grunn at ”barnet må være fylt 18 år også for å få opplyst dette”.¹³⁰

4.2.4 Konklusjon

Etter biotl. § 2-7 har norske sæddonorbarn som er konsipert etter ABD ved godkjent klinikk i Norge, rett til opplysninger. Sæddonorbarna har rett til å få opplysninger om *hvem* sædgiver er fra donorregisteret. De har også rett til å få bekreftet eller avkreftet om de er sæddonorbarn fra donorregisteret. Foreldrene har ingen opplysningsplikt. Sæddonorbarn får opplysningene ved å kontakte donorregisteret etter fylte 18 år. Dette innebærer at ingen har plikt til å aktivt opplyse barn om at de er sæddonorbarn, og at sæddonorbarn således ikke har rett til å vite *at* de er sæddonorbarn. Det presiseres her at det er forskjell på å få informasjon i utgangspunktet, og på å få bekreftet eller avkreftet informasjonen senere.

Dette innebærer også at ”øvrige” sæddonorbarn ikke har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7. Sæddonorbarn har ikke rett på opplysninger fra donorregisteret før fylte 18 år.

---

¹²⁸ I.c.

¹²⁹ Departementet åpner for unntak etter nødrettsvurderinger, jf. I.c.

¹³⁰ I.c.

4.3 Rett til opplysninger om biologisk opphav etter bl. § 6a

Barnelova § 6a (1):

”Barnet har frå det fyller 18 år rett til å skaffe seg kunnskap om kven som er den biologiske faren...,utan at dette endrar farskapen”

4.3.1 Rekkevidde og innhold

Bl. § 6a gir barn rett til å vite hvem den ”biologisk faren” er, uten at det endrer det juridiske farskapsforholdet. Ordlyden tilsier at dersom barnet har mistanke om at en annen mann enn juridisk far er biologisk far, kan barnet få bistand til å finne ut om det er tilfelle gjennom § 6a. Et rundskriv fra NAV sier at ”bestemmelsen ikke gir barnet rett til å skaffe seg kunnskap om det juridiske farskapet er i samsvar med det biologiske”.¹³¹ Dette innebærer at barnet ved mistanke om at juridisk far ikke er biologisk far, ikke får bistand fra NAV til å undersøke dette. For å kunne pålegge noen å avlegge DNA-prøve, må det foreligge konkret mistanke om at vedkommende kan være biologisk far. DNA-prøver foretas ikke der biologisk far er ukjent.¹³²

Bestemmelsen gir rett til ”kunnskap om kven” den biologiske faren er. Ordlyden tilsier at bestemmelsen begrenser seg til å fastslå hvem biologisk far er, og gir ikke rett til ytterligere opplysninger om biologisk far. Annet ledd sier at ”barnet... har rett til å få vite resultatet av analysene” etter DNA-prøver. Videre sier forarbeidene at ”når resultatet av prøven foreligger, anses saken for å være avsluttet fra det offentlige side”.¹³³ Verken lov, forskrifter eller forarbeider inneholder utsagn som indikerer at barnet har rett på ytterligere informasjon. Det legges derfor til grunn at § 6a begrenser seg til rett til å få svar på DNA-prøver. Dette innebærer at bestemmelsen ikke gir barn rett til å vite *at* de er sæddonorbarn.

Barnet har rett til å ”skaffe seg” kunnskap om hvem biologisk far er ved å ”kreve at Arbeids- og velferdsdirektoratet gjev pålegg om å levere eigna prøve til DNA-analyse”, jf. § 6a (1) og (2). Barnet selv skal være initiativtaker, og NAV skal sørge for at DNA-prøven gjennomføres. Med hjemmel i bl. § 11 (1) skal NAV etter anmodning fra barnet kreve at ”mor og den eller dei som kan vere far til barnet” gir forklaring og avgir prøver til DNA-analyse. Dersom mor ikke forteller hvem biologisk far er, finnes det ikke hjemmel til å tvinge mor til å oppgi informasjon.¹³⁴ NAV er ikke pliktig å spore opp mulige biologiske fedre, de aktuelle kandidate-

---

¹³¹ Rundskriv (2014,) kap. 2.3

¹³² Prop. 105 L (2012-2013), kap. 13, merknad til § 6a

¹³³ I.c.

¹³⁴ Ibid. kap. 7.4

ne må barnet eller foreldre fortelle om, ellers henlegges saken.¹³⁵ Saken vil i praksis også henlegges dersom mor oppgir at det er brukt anonym sædgiver.¹³⁶ Dersom antatte fedre nekter å avgi DNA-prøve, kan dette tvangsgjennomføres etter § 24.

Retten til å skaffe seg kunnskap om biologisk far med bistand fra NAV, gjelder fra ”barnet” fyller 18 år, jf. § 6a (1).

4.3.2 Har sæddonorbarn rett til kunnskap om biologisk far?

”Barnet” er rettighetssubjekt etter § 6a. Ordlyden tilsier at rettigheten gjelder for alle barn uten unntak. Etter forarbeidene gjelder bestemmelsen likevel ikke for personer som er unnfanget ”som følge av sæddonasjon etter bioteknologiloven”, adoptivbarn eller eggdonorbarn konsipert i utlandet. Videre legger forarbeidene til grunn at ”adgangen til å få opplysninger etter § 6a er begrenset til personkretsen som kan reise sak etter § 6”.¹³⁷

Sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge, er født ”som følge av sæddonasjon etter bioteknologiloven”, og har dermed ikke rettigheter etter bl. § 6a. Spørsmålet er således om ”øvrige” sæddonorbarn har rett til å skaffe seg kunnskap om biologisk far etter bl. § 6a.

De ”øvrige” sæddonorbarna omfattes ikke av unntakene nevnt i forarbeidene; sæddonorbarn konsipert som følge av sæddonasjon etter bioteknologiloven, adoptivbarn eller eggdonorbarn.¹³⁸ Spørsmålet er da om de omfattes av ”personkretsen som kan reise sak etter § 6”.

Etter § 6 kan ”barnet”¹³⁹ reise sak for domstolen med krav om endring av juridisk farskap. Departementet har lagt til grunn at ”som barn regnes i denne sammenhengen også personer over 18 år”.¹⁴⁰ Dette indikerer i utgangspunktet at alle, uansett alder, kan reise sak etter § 6. Det foreligger kun én begrensning i den personkrets som kan reise sak etter § 6:¹⁴¹ ”Siden det etter gjeldende rett ikke er adgang til å oppheve en adopsjon, legger departementet til grunn at adopterte ikke omfattes av § 6”.¹⁴² Utover dette nevnes verken i loven eller forarbeidene un-

---

¹³⁵ Ibid. kap. 4.4.1.1

¹³⁶ NOU 2009:5, kap. 12.3.1

¹³⁷ Prop. 105 L (2012-2013) kap. 13, merknad til § 6a

¹³⁸ Er det ”øvrige” sæddonorbarnet unnfanget etter anonym sæddonasjon, vil saken henlegges, jf. kap. 4.3.1

¹³⁹ Samt foreldrene og tredjemann

¹⁴⁰ Prop. 105 L (2012-2013), kap. 13, merknad til § 6

¹⁴¹ Opprinnelig forelå det ingen begrensninger, se Ot.prp. nr. 93 (2001-2002), kap. 4.2

¹⁴² Prop. 105 L, kap. 6.4

tak fra personkretsen som kan reise sak etter § 6.¹⁴³ Det legges dermed til grunn at alle mennesker uansett alder, utenom adoptivbarn, kan reise sak etter bl. § 6. Det taler for at ”øvrige” sæddonorbarn kan reise farskapssak etter § 6, og har rettigheter etter § 6a.

Hensynet til barnets beste og det biologiske prinsipp tilsier at ”øvrige” sæddonorbarn skal ha rett til kunnskap om sin biologiske far etter § 6a. Kunnskap om biologisk opphav anses etter disse hensynene både å være i barnets beste interesse, en del av barnets identitet, og i tråd med det biologiske prinsipp.¹⁴⁴

Ikke-diskrimineringshensyn innebærer at sammenliknbare tilfeller skal behandles likt, med mindre forskjellsbehandlingen har et legitimt formål og det foreligger forholdsmessighet mellom forskjellsbehandlingen og formålet.¹⁴⁵ Spørsmålet er da om de ”øvrige” sæddonorbarna skal behandles i likhet med eggdonorbarn konsipert i utlandet¹⁴⁶, sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge¹⁴⁷ eller sæddonorbarn konsipert etter anonym sæddonasjon¹⁴⁸. De ”øvrige” sæddonorbarna har sterke likhetstrekk til alle disse gruppene av donorbarn. Årsaken til at sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge ikke har rett til opplysninger etter § 6a, er antakeligvis fordi de har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7. Eggdonorbarn har ikke rett til opplysninger etter bl. § 6a fordi at ”det offentliges ansvar for klarlegging av morskap etter § 5, vil begrense seg til å gjelde den juridiske moren, altså kvinnen som har født barnet”.¹⁴⁹ Årsaken til at barn født etter anonym sæddonasjon ikke har rett til opplysninger etter bl. § 6a, er fordi ”det ikke er mulig å få opplysninger om farens identitet”.¹⁵⁰ I og med at § 6a kun gir rett til å avklare om en antatt mann er barnets biologiske far, og gir ikke barn rett til å vite at de er sæddonorbarn, kan det hevdes at ”øvrige” sæddonorbarn i et ikke-diskrimineringsperspektiv må sammenliknes med eggdonorbarn og barn født etter anonym sæddonasjon. Det kan hevdes at DNA-prøvetaking av utenlandske identifiserbare sædgivere ligger utenfor ”det offentliges ansvar”, slik som det gjør ved eggdonasjon, og at det er umulig for NAV å oppdrive opplysninger om ”øvrige” sæddonorbarns sædgivere. Ikke-diskrimineringsprinsippet gir dermed ikke støtte for at de ”øvrige” sæddonorbarna har rett til opplysninger etter bl. § 6a, da det foreligger legitime årsaker til at ”øvrige” sæddonorbarn behandles annerledes enn sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge.

---

¹⁴³ Det kan stilles spørsmålstegn ved om lovgiver mente vilkårene i bl. § 9. § 9 inneholder imidlertid vilkår for å avsi dom, ikke vilkår for å reise sak for domstolen.

¹⁴⁴ Se kap. 2.2.2 og 2.6

¹⁴⁵ Se nærmere kap. 2.3

¹⁴⁶ Som ikke har rett etter bl. § 6a

¹⁴⁷ Som har rett etter biotl. § 2-7

¹⁴⁸ Saken vil da henlegges, jf. kap. 4.3.1

¹⁴⁹ Prop. 105 L (2012-2013), kap. 13, merknad til § 6a

¹⁵⁰ NOU 2009:5, kap. 12.3.1

Det foreløpige rettskildematerialet gir intet klart svar på om ”øvrige” sæddonorbarn har rett til opplysninger etter bl. § 6a. Sammenhengen med analysen i kap. 4.3.1, vil kunne gi klarere svar. Bl. § 6a fordrer at foreldrene eller barnet oppgir hvem biologisk far kan være for at DNA-testing etter § 6a skal kunne skje. I så tilfelle vil det ofte ikke være behov for å få bekreftet dette via § 6a; barnet vet jo da hvem sædgiver er, da det normalt ikke vil foreligge flere alternative sædgivere. Dersom foreldrene i samtale med NAV ikke vil eller kan oppgi hvem sædgiver er, har ikke NAV plikt til å spore opp sædgiver. Oppsporing av ukjente sædgivere i inn- og utland ville vært tilnærmet umulig og innebærer en faktisk hindring. Forsøk på oppsporing av ukjente sædgivere ville også vært svært ressurskrevende. Samfunnsøkonomiske hensyn taler derfor for at NAV ikke har plikt til å spore opp sædgiver. Som redegjort i kap. 4.2.1.2, har lagmannsretten åpnet for at foreldrenes gjennomføringsmetode og -sted kan få betydning for donorbarnets rettigheter etter norsk rett. Dette åpner også for at det er adgang til å ikke pålegge NAV plikt til å spore opp sædgivere.

4.3.3 Konklusjon

Sæddonorbarn har ikke rett til å få opplyst *at* de er sæddonorbarn etter bl. § 6a. Sterke hensyn taler for at de ”øvrige” sæddonorbarna skal ha rett til å få vite *hvem* sædgiver etter § 6a. Samfunnsøkonomiske hensyn og faktiske hindringer medfører imidlertid så sterke begrensninger i bl. § 6a at de ”øvrige” sæddonorbarna i praksis ikke kan få opplysninger om hvem sædgiver er via § 6a. Om disse hindringene innebærer at sæddonorbarn ikke er rettighetssubjekt etter § 6a, eller om det innebærer at de har rett, men at de i praksis ikke kan få rett, er etter dette usikkert. Det legges til grunn at dette innebærer at ingen norske sæddonorbarn har rett til opplysninger om sitt biologiske opphav etter bl. § 6a. Dette innebærer at ”øvrige” sæddonorbarn verken har rett til opplysninger om *hvem* sædgiver er eller rett til opplysninger om *at* de er sæddonorbarn etter bl. § 6a.

5 Evaluering og kritikk av gjeldende rett i lys av menneskerettslige rammer og rettsprinsipper

5.1 Samsvarer de nasjonale reglene med BK art. 7?

Som konvensjonspart til barnekonvensjonen, er Norge forpliktet til å sikre gjennomføring av konvensjonsrettighetene. I dette kapitlet skal det vurderes om biotl. § 2-7 og bl. § 6a oppfyller kravene som er gitt i BK art. 7.

5.1.1 Er rettighetssubjektet i nasjonal rett i samsvar med BK art. 7?

Som konkludert i kap. 3.2, gir BK art. 7 sæddonorbarn rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav. Biotl. § 2-7 gir sæddonorbarn som er konsipert ved assistert befruktning ved godkjent klinikk i Norge rett til opplysninger.

Ingen norske sæddonorbarn har rett til opplysninger om sitt biologiske opphav etter bl. § 6a. I henhold til BK art. 7, kan faktiske hindringer legitimt begrense barnets rett til å få informasjon om sitt biologiske opphav.¹⁵¹ Årsaken til at § 6a ikke gir sæddonorbarn rett til opplysninger, er at en del av de norske sæddonorbarna har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7, mens de ”øvrige” sæddonorbarna ikke har rett til opplysninger etter § 6a fordi det foreligger faktiske hindringer.¹⁵² Sæddonorbarnas manglende rett etter § 6a anses dermed som en lovlig begrensning i retten til å kjenne sitt opphav etter BK art. 7.

Rettighetssubjektet i nasjonal rett samsvarer dermed med BK art. 7.

Da bl. § 6a ikke gir sæddonorbarn rett til opplysninger, og dette anses som en tillatt begrensning etter BK art. 7, evalueres ikke bl. § 6a videre i dette kapittelet. Evalueringen vil i det videre dreie seg om rettighetene etter biotl. § 2-7 samsvarer med BK art. 7.

5.1.2 Er aldersgrensen i nasjonal rett i samsvar med BK art. 7?

BK art. 7 gjelder for barn under 18 år, og retten til å kjenne sine foreldre inntre i utgangspunktet fra fødselen. Etter biotl. § 2-7 har ikke sæddonorbarn rett til å få opplysninger om sitt opphav før de fyller 18 år.¹⁵³ Aldersgrensen strider i utgangspunktet med BK art. 7. Spørsmålet er om dette kan legitimeres etter begrensningen ”så langt det er mulig” i BK art. 7.¹⁵⁴

I forarbeidene til biotl. § 2-7 er ikke 18-årsgrensen og forholdet til BK art. 7 problematisert. Lovgivers begrunnelse for 18-årsgrensen er at ”dette samsvarer med adopsjonsloven”.¹⁵⁵ Adoptivbarn har rett til å vite *at* de er adoptert ”så snart som tilrådelig”, jf. al. § 12 (1).¹⁵⁶ Etter al. § 12 (2) må adoptivbarn være 18 år for å få opplyst *hvem* de biologiske foreldrene er.

---

¹⁵¹ Se kap. 3.5

¹⁵² Se kap. 4.3.3

¹⁵³ Se kap. 4.2.4

¹⁵⁴ Se kap. 3.4.4

¹⁵⁵ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

¹⁵⁶ ”Så snart tilrådelig” innebærer etter Ot.prp. nr. 40 (1984-1985) kap. 3.12.1 at ”foreldrenes orientering til barnet skjer så tidlig at” adoptivbarnet ikke risikerer å få vite at det er adoptert fra andre. Dette innebærer at adoptivbarn skal få vite at det er adoptert tidlig i barneårene.

Adopsjonslovens 18-årsgrense er i følge forarbeidene relativ, det vil si at aldersgrensen ikke er ”til hinder for at også yngre barn kan få opplysninger om hvem de opprinnelige foreldrene er”.¹⁵⁷ Etter bioteknologiloven er imidlertid 18-årsgrensen tilnærmet absolutt, både når det gjelder rett til å få bekreftet om de er sæddonorbarn og rett til informasjon om *hvem* sædgiver er.¹⁵⁸ Det er dermed ikke korrekt at ”dette samsvarer med adopsjonsloven”.

Forarbeidene nevner ikke andre hensyn som begrunner 18-årsgrensen i biotl. § 2-7. Opplysninger om sædgiver og om at barnet er konsipert ved sæddonasjon registreres øyeblikkelig i norske systemer for alle sæddonorbarn som har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7. Det foreligger dermed ingen faktiske hindringer som legitimerer begrensninger i BK art. 7.

18-årsgrensen i biotl. § 2-7 samsvarer ikke med BK art. 7.

5.1.3 Er innholdet i de nasjonale rettighetene i samsvar med BK art. 7?

Etter BK art. 7 har sæddonorbarn både rett til å vite *hvem* sædgiver er og rett til å vite *at* de er sæddonorbarn.¹⁵⁹

Etter biotl. § 2-7 har sæddonorbarn rett til å vite *hvem* sædgiver er, og rett til å få bekreftet om de er sæddonorbarn. De har imidlertid ikke rett til å få vite *at* de er sæddonorbarn etter biotl. § 2-7. Ingen har plikt til å fortelle barnet at det er sæddonorbarn og donorregisteret kan kun bekrefte om barnet er et sæddonorbarn på forespørsel fra barnet. Realisering av rettigheten etter biotl. § 2-7 forutsetter at barnet vet eller mistenker at det er sæddonorbarn. Dersom barnet ikke er det fortalt, vil barnet normalt ikke kunne mistenke at det er sæddonorbarn, da barnet i større eller mindre grad oftest likner på sin juridiske far.¹⁶⁰ Helsedirektoratet er klar over at realisering av rettigheten etter § 2-7 avhenger av foreldrenes opplysningsvillighet, da de anbefaler at behandlende lege oppfordrer foreldrene til å fortelle barnet om sitt opphav ”slik at barna senere kan få oppfylt sine rettigheter”.¹⁶¹ Også i juridisk teori er man klar over at sæddonorbarns mulighet til å få opplysninger om sitt opphav avhenger av donorforeldrenes opplysningsvillighet.¹⁶² Manglende rett til å vite *at* de er sæddonorbarn, anses som en begrensning for rettighetene i § 2-7. Spørsmålet er om begrensningen er tillatt etter BK art. 7.

---

¹⁵⁷ Ot.prp. nr. 40 (1984-1985), kap. 3.12.2

¹⁵⁸ Se kap. 4.2.3

¹⁵⁹ Se kap. 3.4.2-3.4.3

¹⁶⁰ Se kap. 1.2.1

¹⁶¹ Helsedirektoratets veileder (2015), s. 12

¹⁶² Solberg (2003), kap. ”Ikke-anonymitet og åpenhet”

Det må først tas stilling til om barnets manglende rett til å vite *at* det er et sæddonorbarn kan karakteriseres som en faktisk eller rettslig hindring. Både norske myndigheter og donorforeldrene besitter informasjon om at barnet er et sæddonorbarn. Det foreligger således ingen faktisk hindring. Mangelen på nasjonale regler som innebærer at noen skal fortelle barna at de er sæddonorbarn, anses som en rettslig hindring som begrenser rettighetene etter BK art. 7.

Det er ikke tillatt etter BK art. 7 å la nasjonalrettslige hindringer begrense retten til å kjenne sitt opphav.¹⁶³ Sæddonorbarns manglende rett til å vite *at* de er sæddonorbarn etter biotl. § 2-7 innebærer en rettsstridig begrensning av rettighetene etter BK art. 7.

5.1.4 Konklusjon

Bl. § 6a gir ikke sæddonorbarn rett til å få informasjon om sitt biologiske opphav. Dette anses ikke å være i strid med BK art. 7, da begrensningen skyldes faktiske hindringer.

Biotl. § 2-7 samsvarer med BK art. 7 når det gjelder rettighetssubjektet og retten til å vite *hvem* sædgiver er. 18-årsgrensen og sæddonorbarns manglende rett til å vite *at* de er sæddonorbarn i biotl. § 2-7 samsvarer ikke med BK art. 7.

Barnekonvensjonen skal i henhold til menneskerettsloven § 3 jf. § 2 gå foran bioteknologiloven ved motstrid. BK art. 7 hevdes å ha ”selvkraft”. Dette innebærer at sæddonorbarn som ønsker informasjon om sitt opphav før fylte 18 år eller ønsker å få vite *at* de er sæddonorbarn, kan påberope seg BK art. 7 i norsk rett.

5.2 Kritikk av lovgivervalg i lys av rettsprinsippene

Norsk lovgiver er bevisst sine internasjonale forpliktelser når det gjelder barns rett til å kjenne sitt opphav. I forarbeidene påpekes relevansen av BK art. 7 og hensynet til barnets beste som et tungtveiende og fundamentalt prinsipp.¹⁶⁴ Som konkludert i kap. 5.1, er de norske bestemmelsene likevel ikke tilfredsstillende etter barnekonvensjonen. På veien fra det prinsipielle utgangspunktet til konklusjonen foretar lovgiver valg som svekker sæddonorbarns rettigheter. I lys av barnekonvensjonen brister de norske reglene på to punkter: Sæddonorbarns manglende rett til å vite *at* de er sæddonorbarn og 18-årsgrensen.

---

¹⁶³ Se kap. 3.4.4

¹⁶⁴ Se eksempelvis Ot.prp. nr. 64 (2002-2003) kap. 2.9.6.1, Prop. 105 L (2012-2013) kap. 6.4 og 3.2, herunder ”Bakgrunn og prinsipielle utgangspunkter”

I dette kapitlet skal vi se nærmere på lovgivers avveininger ved vedtakelsen av gjeldende rett i lys av relevante rettsprinsipper.

5.2.1 Manglende rett til å vite at de er sæddonorbarn i lys av rettsprinsippene

Sæddonorbarn har ikke rett til vite *at* de er sæddonorbarn, og ingen har plikt til å fortelle barn at de er sæddonorbarn etter gjeldende rett. I realiteten innebærer dette at det er opp til donorforeldrene å *velge* om barnet skal få vite at det er sæddonorbarn. I den forbindelse melder flere spørsmål seg: Hvor mange donorforeldre forteller barna at de er sæddonorbarn? Hvorfor har norsk lovgiver valgt å la donorforeldrene *velge* om de vil fortelle? Og er denne løsningen forsvarlig for sæddonorbarna etter rettsprinsippene?

Det finnes ingen undersøkelser eller forskning som illustrerer norske foreldres opplysningsvillighet. Nordiske undersøkelser viser at relativt få donorforeldre forteller barna om sitt biologiske opphav.¹⁶⁵ I Norge har ikke donorforeldre plikt til å fortelle barna sine at de er sæddonorbarn, noe som kan innebære at noen foreldre ikke forteller nettopp fordi de har adgang til det. På den andre siden anbefaler Helsedirektoratet at behandlende lege oppfordrer foreldrene til å fortelle barnet om sitt opphav, ”slik at barna senere kan få oppfylt sine rettigheter”.¹⁶⁶ Det er likevel umulig å anslå hvor opplysningsvillige norske donorforeldre er.¹⁶⁷

Lovgivers beslutning om å la donorforeldrene velge om de vil opplyse sæddonorbarna om sin bakgrunn, er et bevisst lovgivervalg. På den ene siden er departementet av den oppfatning at donorforeldre har ”et særlig ansvar for å gi barnet mulighet til å kjenne sitt biologiske opphav”¹⁶⁸ og at sæddonorbarn ”som ønsker å få kunnskap om sin biologiske bakgrunn bør få mulighet til dette”¹⁶⁹. På den andre siden ser ikke departementet grunnlag for å innføre opplysningsplikt i likhet med adopsjonsloven grunnet ulikheter mellom sæddonorbarn og adoptivbarn, fordi foreldrenes påkrevde formidlingsevne ikke kan lovreguleres, og fordi det er ”mest hensiktsmessig å høste erfaringer” før opplysningsplikt revurderes senere.¹⁷⁰ Derfor besluttet departementet at det er ”opp til det enkelte foreldrepar å avgjøre om og eventuelt når de vil fortelle barnet om dette”.¹⁷¹

---

¹⁶⁵ 11 % av svenske donorforeldrene hadde fortalt, se Lalos (2007) s. 137, og 16,3 % av finske donorforeldre hadde fortalt, se Sälevaara m.fl. (2013)

¹⁶⁶ Helsedirektoratets veileder (2015), s. 12

¹⁶⁷ Se nærmere Helsedirektoratets rapport (2011), s. 58 flg.

¹⁶⁸ Ot.ptp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

¹⁶⁹ Ibid. kap. 2.9.6.1

¹⁷⁰ Ibid. kap. 2.9.6.2

¹⁷¹ I.c.

På denne bakgrunn er det neste spørsmålet om det er forsvarlig etter rettsprinsippene å ikke innføre opplysningsplikt overfor norske donorforeldre. Vi skal først se på de tre begrunnelse- ne bak dagens regel, og deretter på relevante hensyn lovgiver ikke har nevnt.

5.2.1.1 *Grunnlag for forskjellsbehandling mellom adoptivbarn og sæddonorbarn*

Departementets første begrunnelse er gitt på bakgrunn av en sammenlikning med adopsjons- barns rett til å vite at de er adoptivbarn. Adoptivforeldre har etter al. § 12 (1) opplysningsplikt, og skal ”så snart som tilrådelig” fortelle adoptivbarnet at det er adoptert. Departementet ut- trykker at forskjellene mellom sæddonorbarn og adoptivbarn gir grunnlag for å behandle de ulikt.¹⁷² Det er ikke-diskrimineringsprinsippet det implisitt tales om.

Som omtalt i kap. 2.3, er diskriminering forskjellsbehandling av sammenliknbare tilfeller uten et saklig formål, som ikke anses nødvendig eller rimelig etter en forholdsmessighetsvurdering. Det første vilkåret er oppfylt; det foreligger forskjellsbehandling, da adoptivbarn har rett til å vite at de er adoptert, mens sæddonorbarn ikke har rett til å vite at de er sæddonorbarn.

Neste vurderingstema er om sæddonorbarn og adoptivbarn er ”sammenliknbare tilfeller”. Lovgiver presenterer i odelstingsproposisjonen to forskjeller mellom sæddonorbarn og adop- tivbarn: Ved sæddonasjon vil mor være biologisk mor og sæddonorbarn vil i større grad likne på sine foreldre enn adoptivbarn gjør.¹⁷³ Det forhold at bare en av de biologiske foreldrene er ukjente for sæddonorbarn, mens begge de biologiske foreldrene er ukjente for adoptivbarn, tilsier i seg selv ikke at sæddonorbarn og adoptivbarn ikke er sammenliknbare tilfeller. For et barn kan det være like viktig å kjenne sitt opphav, enten en eller begge av de biologiske foreldrene er ukjente. Det kan stilles spørsmålstegn ved relevansen av argumentet om at sæddo- norbarn i hovedsak likner mer på sine sosiale foreldre enn adoptivbarn gjør, ved spørsmål om diskriminering etter BK art. 2. Et adoptivbarn vil nettopp av utseendemessige årsaker selv kunne oppdage at det er adoptert, uten at noen eksplisitt forteller det.¹⁷⁴ Departementets ar- gument burde vært et argument *for* at sæddonorbarn skulle ha rett til å vite at de er sæddonor- barn, heller enn å bruke det som et argument *mot*.

Forskjeller mellom adoptiv- og sæddonorbarn som lovgiver ikke nevner, er at sæddonorbarn er planlagt før livets begynnelse, at alle parter har samtykket til å bringe dette barnet til ver- den, at barnet har vokst i mors mage og er født av mor, og at barnet har vært i sin sosiale og delvis biologiske familie helt fra fødselen. For adoptivbarn er ikke dette tilfelle. Adoptivbarn

---

¹⁷² I.c.

¹⁷³ I.c.

¹⁷⁴ Dette stiller seg noe annerledes i tilfeller av innenlandsadopsjon

har en forhistorie og tilknytning til sine biologiske foreldre, i form av at biologisk mor har båret det frem og hatt det hos seg i kortere eller lengre tid før barnet ble bortadoptert. Disse momentene gjør adoptiv- og sæddonorbarn ulike.¹⁷⁵ På den andre siden, er det også sterke likhetstrekk mellom disse barna. Begge gruppene vokser opp med en eller flere foreldre som ikke er deres biologiske foreldre, begge gruppene kan ha like stort behov for å vite at de er henholdsvis adoptiv- eller sæddonorbarn og det kan være like viktig for barnas identitet, helse og rett til å bli hørt å få denne bakgrunnsinformasjonen om seg selv. Heyerdal sier at det ikke kreves ”at tilfellene er identiske, men de må være sammenliknbare”.¹⁷⁶ De forskjellene som foreligger mellom adoptiv- og sæddonorbarn er i hovedsak forskjeller som er knyttet til tilblivelsen og starten av livet, mens likhetene kan foreligge hele livet og kan ha like stor betydning for begge grupper av barn. Tema her er sæddonorbarns manglende rett til å vite at de er sæddonorbarn, noe som gjør likhetene mellom sæddonor- og adoptivbarn som kan foreligge gjennom hele livet viktigere enn de ulikhetene som forelå ved fødselstidspunktet. Adoptiv- og sæddonorbarn kan etter dette anses å være sammenliknbare tilfeller når det gjelder behovet for å få opplysninger om sitt biologiske opphav.

Det kan etter dette anses å foreligge forskjellsbehandling av sammenliknbare tilfeller. For at det skal foreligge diskriminering etter BK art. 2, er det i tillegg krav om at dette skjer uten et saklig formål, som ikke anses nødvendig og rimelig etter en forholdsmessighetsvurdering. Forskjellsbehandlingens formål er det i forarbeidene til biotl. § 2-7 vanskelig å identifisere. Dersom det hadde eksistert forskning eller andre momenter som viser at det er skadelig for barn å vite at de er sæddonorbarn, kunne manglende rett til å vite hvem de er blitt ansett forsvarlig etter en barnets beste-vurdering, og således vært et saklig formål. Slik forskning eller momenter eksisterer ikke. Adoptivbarn er bortadoptert av en grunn, eksempelvis fordi det var uønsket eller fordi foreldrene ikke kunne ta seg av det. Sæddonorbarn har vært ønsket siden før tilblivelsen. Det må antas å være mindre belastende for sæddonorbarn å vite at det har vært ønsket hele tiden, enn for et adoptivbarn å vite at de biologiske foreldrene ikke ønsket eller kunne ha det hos seg. Det foreligger dermed intet legitimt formål bak forskjellsbehandlingen.

Det kan etter dette konkluderes med at det ikke foreligger legitimt grunnlag for å forskjellsbehandle adoptiv- og sæddonorbarn på dette området, og det kan således ikke anses forsvarlig etter ikke-diskrimineringsprinsippet.

5.2.1.2 Foreldrenes påkrevde formidlingsevne kan ikke lovreguleres

---

¹⁷⁵ Dette stiller seg noe annerledes i tilfeller av stebarnsadoptsjon

¹⁷⁶ Heyerdal (2016), s. 37

Departementets andre begrunnelse er at foreldrene ikke kan pålegges opplysningsplikt, da de hevder at det er viktig for barnet at informasjonen formidles på en måte som ”gagner dets utvikling”. I følge departementet vil ikke nødvendig engasjement og forståelse nødvendigvis oppstå ved å innføre opplysningsplikt.¹⁷⁷ Dette argumentet kan knyttes til prinsippet om barnets utvikling.

Som redegjort for i kap. 2.5, skal staten så langt det er mulig sikre barnets utvikling. Foreldrene har hovedansvar for barnets oppdragelse og utvikling, jf. BK art. 18 (1), men staten skal etter annet ledd ”yte egnet bistand til foreldre [...] når de utfører sine plikter som barneoppdragere”. Ellingsæter hevder at barnets beste i utenomrettslig forstand i utgangspunktet ”ikke kan fremtvinges på rettslig vis”, men at lovgivningen kan etterstrebe ”å påvirke også det utenomrettslige barnets beste, gjennom *pedagogisk* lovgivning”.¹⁷⁸ Foreldrenes atferd overfor barna kan dermed lovreguleres og påvirkes. Det gjøres allerede i barneloven og straffeloven.

Departementet hevder at foreldrenes formidlingsevne er viktig for sæddonorbarns utvikling. Det finnes verken forskning eller annet materiale som støtter argumentet. Viktigheten av foreldrenes formidlingsmåte er ikke nevnt i forarbeidene til adopsjonsloven i forbindelse med adopsjonsforeldres opplysningsplikt.¹⁷⁹ Man kan stille spørsmålsteget ved hvorfor departementet mener at foreldrenes formidlingsevne er så viktig for sæddonorbarns utvikling at de ikke ønsker å innføre opplysningsplikt, når dette ikke har vært tema for adoptivbarn.

Barn, foreldre og familier er svært ulike, og en måte å fortelle barnet at det er sæddonorbarn på, er ikke nødvendigvis noe dårligere enn en annen. Foreldrene kjenner sine barn best, har hovedansvar for barneoppdragelsen, og informerer og veileder sine barn daglig. Foreldre er normalt i stand til å gjennomføre dette på andre områder i barnets liv. Ved å utvikle informasjonsmateriale som lovet i forarbeidene,¹⁸⁰ kunne myndighetene veiledet foreldrene når de skal informere barnet. Slikt informasjonsmateriale er per november 2016 ikke utviklet.

Det foreligger etter dette verken grunnlag for å hevde at donorforeldrenes nødvendige formidlingsevne ikke kan påvirkes, eller grunnlag for å hevde at donorforeldrenes formidlingsevne er så viktig for barnets utvikling at opplysningsplikt ikke bør pålegges foreldrene.

5.2.1.3 Manglende erfaring med identifiserbare sædgivere

---

¹⁷⁷ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

¹⁷⁸ Ellingsæter (2008) s. 105, mv. henvisninger

¹⁷⁹ Ot.prp. nr. 40 (1984-1985), kap. 3.12.1

¹⁸⁰ Ot.ptp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.2

Departementets tredje begrunnelse er at det er ”mest hensiktsmessig å høste erfaringer med bruk av identifiserbare sædgivere” før spørsmålet om opplysningsplikt revurderes.¹⁸¹ Departementet spesifiserer ikke hvilke erfaringer det er behov for å ha bedre kunnskap om før det er aktuelt å innføre opplysningsplikt for donorforeldre. Antakeligvis er det kunnskap om hvor fortellingsvillige norske donorforeldre er, og kunnskap om informasjonens betydning for sæddonorbarn.

Selv om Norge har manglende erfaring med identifiserbare sædgivere, har mange andre land erfaring med dette. Sverige har eksempelvis hatt lovgivning rundt identifiserbare givere siden 1985.¹⁸² Forskning og erfaringer eksisterer i utlandet, både når det gjelder donorforeldres opplysningsvillighet overfor sine barn, og informasjonens betydning for barna. I tillegg har vi nasjonal erfaring med opplysningsplikt for adoptivforeldre. Lovgiver fremhever at ”det viktigste vurderingstema i dag [bør] være hva som er best for barnet”.¹⁸³ Lovgiver har likevel ikke benyttet seg av eksisterende kunnskap om hva det beste for sæddonorbarn er.

Sæddonorbarna har klare rettigheter etter barnekonvensjonen, særlig etter art. 3, 6 og 7, og staten har ansvar for gjennomføring av rettighetene etter art. 4, 7 (2) og 18 (2). Det er betenkelig at lovgiver begrenser sæddonorbarnas mulighet til å få kjennskap til sitt opphav basert på manglende erfaring. Det er ikke igangsatt norske forskningsprosjekter eller undersøkelser per november 2016 for å innhente denne kunnskapen, på tross av at ordningen med identifiserbare sædgivere har foregått i nesten 12 år.

Manglende nasjonal erfaring med identifiserbare sædgivere som grunnlag for ikke å innføre opplysningsplikt, kan etter dette ikke anses forsvarlig med tanke på statens forpliktelser etter barnekonvensjonen, samt manglende innhenting og bruk av eksisterende kunnskap.

5.2.1.4 Andre relevante prinsipper og momenter

I vurderingen av om opplysningsplikt for donorforeldre skulle lovfestes, ble flere relevante rettsprinsipper helt eller delvis utelatt fra departementets eksplisitte vurderingsgrunnlag. Dette gjelder prinsippene om barnets rett til å bli hørt, det biologiske prinsipp, og deler av prinsippene om barnets beste og barnets utvikling.

For at barn skal kunne ”danne seg egne synspunkter” etter retten til å bli hørt, må noen informere de om saken. Informasjonen har blant annet betydning for sæddonorbarns mulighet til

---

¹⁸¹ I.c.

¹⁸² Inseminationslagen av 1984, § 4

¹⁸³ Ot.ptp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.1

uttrykke ønske om å kontakte donorregisteret for å få informasjon. Prinsippet om barnets rett til å bli hørt taler for innføring av opplysningsplikt.

Det biologiske prinsipp i form av ”biologisk sannhet”¹⁸⁴ omhandler nettopp barnets rett til opplysninger om biologisk opphav. Den ”biologiske sannhet” taler i seg selv for innføring av opplysningsplikt.

Prinsippet om barnets beste er delvis nevnt og vurdert av departementet. Under departementets vurdering om opphevelse av donoranonymitet ble hensynet til barnets beste synliggjort og tillagt stor vekt.¹⁸⁵ Prinsippet er imidlertid utelatt i proposisjonens neste delkapittel der donorforeldres opplysningsplikt vurderes.¹⁸⁶ Deler av en barnets beste-vurdering er indirekte gjennomført av departementet gjennom vurderingen av ikke-diskriminering og barnets utvikling, som er relevante momenter i en barnets beste-vurdering.¹⁸⁷ Andre viktige momenter ved vurderingen av barnets beste mangler i vurderingen av om opplysningsplikt burde innføres. Ett av de er momentet om barnets identitet, som både dreier seg om etablering og bevaring av identitet. Momentet om barnets identitet innebærer at ”muligheten til å få tilgang til informasjon om sin biologiske familie” har betydning for barnets identitet og anses å være til det beste for barnet.¹⁸⁸ Et annet moment er bevaring av familiemiljø og opprettholdelse av relasjoner. Dette innebærer at det anses å være i barnets beste interesse at barnet bevarer sine familiære bånd i vid forstand, inkludert bånd til sine biologiske foreldre.¹⁸⁹ Barnets beste taler dermed for innføring av opplysningsplikt.

Prinsippet om barnets utvikling er også nevnt i departementets vurdering av om opplysningsplikt skal pålegges donorforeldrene. Det foreligger imidlertid verken rettslig eller utenomrettslig grunnlag for at donorforeldrenes formidlingsevne har betydning for barnas utvikling.¹⁹⁰ Selv om departementet lener seg på mangel på nasjonal erfaring med identifiserbare sædgivere, finnes det internasjonal forskning av interesse for spørsmål om sæddonorbarn.

Forskning fra 2002 viser at familier med barn produsert ved assistert befruktning uten å vite det fungerer like godt som familier med adoptivbarn og naturlig produserte barn når barna når

---

¹⁸⁴ Se kap. 2.6

¹⁸⁵ Ot.prp. nr. 64 (2002-2003), kap. 2.9.6.1

¹⁸⁶ Ibid. kap. 2.9.6.2

¹⁸⁷ Se kap. 2.2.2

¹⁸⁸ GC nr. 14, avsnitt 56

¹⁸⁹ Ibid. Avsnitt 70 og 59

¹⁹⁰ Se kap. 5.2.1.2

ungdomsalder.¹⁹¹¹⁹² Dette tilsier at det ikke er noen forskjell mellom barn produsert ved assistert befruktning uten å vite om det, vanlige barn og adoptivbarn. Forskning fra 2011 indikerer imidlertid mer positive forelder-barn-forhold i familier som er åpne om behandlingen med donorsæd enn i de familiene som hemmeligholdt det for barnet. Familier som hemmeligholdt hvordan barnet var konsipert viste ikke dysfunksjonelle forhold mellom foreldrene og barnet, men familier som var åpne om donorbehandlingen var særlig velfungerende.¹⁹³ Som vi kommer til i kap. 5.2.2, viser forskning at det kan virke negativt inn på barnet å få vite at det er sæddonorbarn etter fylte 18 år. Dette innebærer at hemmelighold fungerer fint for familien så lenge barnet aldri får vite sannheten.

Siden forskningen viser at donorfamilier som er åpne fungerer bedre enn de som hemmeligholder, og det kan virke negativt på barnet dersom barnet etter langvarig hemmelighold får vite at det er sæddonorbarn likevel, må åpenhet i sterkest grad anses å være barnets beste. Det er allment kjent at en dysfunksjonell familiesituasjon og manglende mulighet til utvikling av egen identitet før voksen alder, kan ha betydning for barns utvikling. Forskningen taler dermed for at foreldrene bør pålegges opplysningsplikt, da dette anses både å være i tråd med prinsippet om barnets beste og barnets utvikling.

5.2.1.5 Avveining av prinsippene og konklusjon

Som redegjort for over, foreligger det ikke grunnlag for å forskjellsbehandle adoptivbarn og sæddonorbarn, ikke grunnlag for å hevde at donorforeldres formidlingsevne ikke kan påvirkes eller at formidlingsevnen har betydning for barnets utvikling, eller grunnlag for å legge manglende erfaring til grunn for å fravike internasjonale forpliktelser.

Samlet sett taler de utelatte prinsippene og momentene for at opplysningsplikt burde pålegges foreldrene, i tillegg til at det kan hevdes at ikke-diskrimineringsprinsippet taler for opplysningsplikt, heller enn å tale imot.¹⁹⁴ Selv om de presenterte prinsippene har relevans og er tungtveiende i saker som vedrører barn, har departementet ikke tatt de inn i vurderingen. Som vist i kap. 5.2.1 er det umulig å vite hvor opplysningsvillig norske donorforeldre er. Manglende kunnskap om donorforeldrenes opplysningsvillighet kan også tale for å innføre opplysningsplikt inntil man har sikre data om det motsatte.

---

¹⁹¹ Totalt 298 familier var med i studiet. 94 av familiene hadde sæddonorbarn. Kun 8,6 % av barna født etter assistert befruktning hadde blitt fortalt om sitt genetiske opphav, noe som kan forringe resultatet.

¹⁹² Golombok m.fl. (2002)

¹⁹³ Lycett m.fl. (2004)

¹⁹⁴ Se kap. 5.2.1.1

Lovgivers beslutning om å ikke gi barn rett til å vite *at* de er sæddonorbarn, og manglende innføring av opplysningsplikt kan etter dette ikke anses forsvarlig etter rettsprinsippene.

5.2.2 18-åsgrensen i lys av rettsprinsippene

Biotl. § 2-7 opererer med en tilnærmet absolutt 18-årgrense som ikke harmoniserer med barnets rett til å kjenne sine foreldre fra fødselen etter BK art. 7.¹⁹⁵ Lovgiver har ikke problematisert forholdet mellom biotl. § 2-7 og BK art. 7 når det gjelder aldersgrensen. Det ble likevel vedtatt at sæddonorbarn må være 18 år både for å få informasjon om *at* de er sæddonorbarn og om *hvem* sædgiver er. Begge 18-årgrenser behandles i det følgende.

Departementet nevnte ingen av rettsprinsippene¹⁹⁶ i vurderingen om 18-årgrensen, foruten den uriktige påstanden om at ”dette er i samsvar med adopsjonsloven”, som kan knyttes til ikke-diskrimineringsprinsippet.¹⁹⁷ Spørsmålet er om 18-årgrensen anses forsvarlig etter de rettsprinsippene departementet ikke vurderte.

Prinsippet om barnets beste inneholder flere vurderingsmomenter av betydning.¹⁹⁸ I følge barnekomitéen anses kjennskap til biologisk familie å være en del av barnets identitet, og i tråd med barnets beste.¹⁹⁹ Barnets identitet bygges allerede fra småbarnstiden, noe som taler for at barn skal få informasjon om biologisk opphav i begge betydninger lenge før fylte 18 år. Kunnskap om biologisk opphav kan videre være vesentlig for helsen og behandlingstilbudet til barn under 18 år. Barnets rett til omsorg og beskyttelse er også en del av barnets beste-vurderingen.²⁰⁰ Det kan være en påkjenning for barn å få vite at juridisk far ikke er biologisk far. Det kan føre til usikkerhet og være vanskelig å håndtere. Dette kan forsterkes dersom barnet også får vite hvem sædgiver er, særlig dersom sædgiver ikke vil ha noe med barnet å gjøre. I enkelte familier eller miljøer kan det foreligge sterkt negative holdninger til assistert befruktning, slik at barnet beskyttes ved å ikke vite om sin bakgrunn. Disse utfordringene vil barnet ha bedre forutsetninger til å håndtere når de blir eldre. På den andre siden kan manglende informasjon fra tidlig alder også gjøre barnet sårbart, eksempelvis der barnet mistenker at det er sæddonorbarn og verken foreldrene eller myndighetene bekrefter dette. Dette kan skape usikkerhet og gi manglende mulighet til å bygge identitet. For en ikke-homogen gruppe som sæddonorbarn er, vil hensynet til omsorg og beskyttelse innebære at det for noen barn er

---

¹⁹⁵ Se kap. 5.1.2

¹⁹⁶ Som er presentert i kap. 2

¹⁹⁷ Se kap. 5.1.2

¹⁹⁸ Se kap. 2.2.2

¹⁹⁹ GC nr. 14 avsnitt 56

²⁰⁰ Se BK art. 3 (2) og GC nr. 14 avsnitt 71

til deres beste å få informasjon tidlig, og for andre å få informasjon senere. Å fastslå en tilnærmet absolutt 18-årsgrense for rett til informasjon vil dermed være i strid med barnets beste for mange sæddonorbarn. Hensynet til omsorg og beskyttelse taler for at sæddonorbarn skal ha *mulighet* til å få kjennskap om sitt opphav før fylte 18 år. I konkrete tilfeller bør det være mulig å utsette informeringen til eventuelle mothensyn ikke gjør seg like sterkt gjeldende.²⁰¹

Barnets rett til å bli hørt innebærer at barnets synspunkter har relevans i saker som vedrører barnet. Barnets viten om at det er sæddonorbarn, legger grunnlaget for barnets synspunkter.²⁰² Retten til å bli hørt gjelder allerede før barnet er i stand til å uttrykke seg verbalt.²⁰³ Informasjonen må imidlertid tilpasses barnets utvikling, slik at barnet ikke bør informeres tidligere enn utviklingen tilsier. Et barn med normal utvikling skal ha rett til å si sin mening før fylte 18 år. Barnets rett til å bli hørt tilsier at sæddonorbarn skal ha rett til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år.

Barnets rett til utvikling innebærer at staten skal legge til rette for at barnet skal kunne utvikle seg i vid forstand; fysisk, psykisk og sosialt.²⁰⁴ For sæddonorbarn innebærer viten om at det er et sæddonorbarn mulighet til å bygge identitet, få optimal helsebehandling og mulighet til å danne og uttrykke sin mening før fylte 18 år, noe som anses å være både i tråd med barnets beste og barnets utvikling. Momentene om omsorg og beskyttelse kan som nevnt både tale for og mot at barnet har rett til informasjon før fylte 18 år. Det kan dermed også være både til fordel og ulempe for barnets utvikling. 18-årsgrensen for rett til informasjon vil dermed være i strid med barnets utvikling for mange sæddonorbarn. Prinsippet om rett til utvikling tilsier at sæddonorbarn skal ha *mulighet* til å få kjennskap om sitt opphav før fylte 18 år.

Ikke-diskrimineringsprinsippet er det eneste prinsippet departementet indirekte har nevnt i forbindelse med vedtakelsen av 18-årsgrensen i biotl. § 2-7. Som redegjort i kap. 5.1.2, er det ikke korrekt at 18-årsgrensen i biotl. § 2-7 samsvarer med aldersgrensene etter al. § 12. Spørsmålet her er om det foreligger saklige formål bak å ha ulik aldersgrense for sæddonor- og adoptivbarns rett til opplysninger om sitt biologiske opphav.

Forskning fra Cambridge University Centre for Family Research viser at jo tidligere sæddonorbarn får vite hvordan de er konsipert, jo lettere blir det å akseptere sannheten. Sæddonorbarn som fikk vite sannheten etter fylte 18 år, uttrykte større grad av forvirring, sjokk og sinne, sammenliknet med de som ble det fortalt i alderen 4-11 år: "It appears it is less detrimental

---

²⁰¹ Se kap. 3.5

²⁰² Se kap. 2.4

²⁰³ I.c.

²⁰⁴ Se kap. 2.5

for children to be told about their donor conception at an early age”.²⁰⁵ Forskningen viser at det er i tråd med barnets beste å få vite at de er sæddonorbarn tidlig. Ingen forskning viser at det kan være negativt for barn å få vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år.

Forskningen gir ikke grunnlag for å si at det foreligger saklig formål bak forskjellsbehandlingen. Det er vanskelig å identifisere andre legitime formål bak forskjellsbehandlingen. Ikke-diskrimineringsprinsippet taler dermed for at sæddonorbarn skal ha rett til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år, i likhet med adoptivbarn.

Rettsprinsipper av relevans for spørsmålet om sæddonorbarns 18-årsgrense er nå gjennomgått. Momentene om omsorg og beskyttelse under barnets beste-vurderingen, samt prinsippet om rett til utvikling, innebærer for en del av sæddonorbarna at det kan være negativt å vite at de er sæddonorbarn i ung alder. For andre sæddonorbarn kan det være negativt å ikke vite at de er sæddonorbarn i ung alder. Disse momentene taler dermed for at det bør være mulig å få informasjon før fylte 18 år, men at foreldrene ikke pålegges å informere barnet i ung alder dersom det kan være til skade for barnet. På generelt grunnlag er det derimot ikke i tråd med prinsippene å nekte samtlige sæddonorbarn informasjon om sitt biologiske opphav før fylte 18 år. De gjennomgåtte prinsippene taler for at sæddonorbarn skal ha mulighet til å få informasjon om at de er sæddonorbarn før fylte 18 år. Prinsippene taler også for at sæddonorbarn bør ha mulighet til å få vite hvem sædgiver er før fylte 18 år. Det kan etter dette konkluderes med at 18-årsgrensen i biotl. § 2-7 ikke er forsvarlig etter rettsprinsippene.

6 Hvordan kan norske sæddonorbarns rett til opplysninger om sitt biologiske opphav styrkes?

6.1 Innledning

I lys av menneskerettslige rammer og relevante rettsprinsipper er biotl. § 2-7 ikke tilfredsstillende på to punkter: Barnas manglende rett til å vite *at* de er sæddonorbarn og 18-årsgrensen for rett til informasjon. Barnelova § 6a anses å være tilfredsstillende etter BK art. 7, selv om sterke hensyn taler for at også ”øvrige” sæddonorbarn burde ha rett til opplysninger om sitt biologiske opphav.²⁰⁶

Menneskerettsloven § 3 jf. § 2 innebærer at sæddonorbarn kan utlede rettigheter etter BK art. 7 dersom det foreligger motstrid mellom nasjonal lov og menneskerettighetene. Det er imid-

---

²⁰⁵ Jadva m.fl. (2009)

²⁰⁶ Se kap. 4.3.2-4.3.3

lertid lite tilfredsstillende å ha nasjonale regler som gir sæddonorbarn dårligere rettigheter enn menneskerettighetene. Det vil være mer hensiktsmessig å endre de nasjonale reglene, slik at de samsvarer med menneskerettighetene. Nasjonale lovendringer vil også sende et signal om ønsket atferd til donorforeldre og bidra til å klargjøre og styrke sæddonorbarnas rettigheter.

I dette rettspolitiske kapittelet skal det vurderes hvordan norske regler bør endres for å møte menneskerettslige standarder og rettsprinsipper som staten er forpliktet til. Farskapsutvalget har uttalt at det er utfordrende ”å finne materielle regler som gir de samlet sett beste løsningene for de fleste barn”.²⁰⁷ Dette kan gjøres på en bedre måte enn i dag. Grunnlaget som ligger bak gjeldende rett er mangelfullt.²⁰⁸ Det er delte meninger om hvordan bioteknologiske spørsmål burde løses, da ulike verdisyn, religion, etikk, følelser og kultur vil ha innvirkning. Menneskerettslige forpliktelser, rettsprinsipper og forskning som angir hva det beste for sæddonorbarn er, bør likevel ha størst vekt ved utforming av rettsregler som angår barn.

I kap. 6.2-6.5 vurderes de mest sentrale rettspolitiske spørsmål om sæddonorbarns rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav.²⁰⁹

6.2 Bør barn få rett til å vite at de er sæddonorbarn etter nasjonal rett?

Sæddonorbarn har ikke rett til å vite *at* de er sæddonorbarn etter nasjonal rett.²¹⁰ Dette innebærer at foreldrenes opplysningsvillighet er styrende for om barn får vite at de er sæddonorbarn. Her er spørsmålet om sæddonorbarn bør få lovfestet retten til å vite *at* de er sæddonorbarn i nasjonal lov.

De presenterte rettsprinsippene og forskning trekker i retning av at sæddonorbarn bør ha rett til å vite at de er sæddonorbarn etter biotl. § 2-7.²¹¹ Samfunnsøkonomiske hensyn taler imidlertid for at NAV ikke skal pålegges å bistå ”øvrige” sæddonorbarn med å kartlegge sitt biologiske opphav.²¹² Det er likevel klart at de ”øvrige” sæddonorbarna også burde ha rett til å få vite at de er sæddonorbarn. Dersom det er mulig å la ”øvrige” sæddonorbarn få rett til å få

---

²⁰⁷ NOU 2009:5, kap. 3.1 s. 30

²⁰⁸ Se kap. 5.2

²⁰⁹ Andre rettspolitiske spørsmål som kan ha betydning for sæddonorbarns rettigheter, er eksempelvis om enslige burde ha rett til ABD i Norge og om et nordisk lovsamarbeid kan styrke rettighetene til ”øvrige” sæddonorbarn. Disse spørsmålene behandles ikke i denne fremstillingen av hensyn til ordbegrensningen.

²¹⁰ Se kap. 4.2.4 og kap. 4.3.3

²¹¹ Se kap. 5.2.1.5

²¹² Se kap. 4.3.2

informasjon uten at det sterkt belaster ressursene til NAV, vil prinsippene samlet tale for at samtlige sæddonorbarn bør ha rett til å vite at de er sæddonorbarn.²¹³

Bioteknologinemnda har anbefalt at myndighetene bør ”vurdere ulike virkemidler” for å la alle sæddonorbarn, inkludert ”øvrige” sæddonorbarn, få kjennskap til sitt opphav.²¹⁴ Et virkemiddel er å lovfeste retten til å vite at de er sæddonorbarn i nasjonal lov.

Barn bør etter dette få rett til å vite at de er sæddonorbarn i nasjonal lov.

6.3 Bør det foreligge plikt til å opplyse barn om at de er sæddonorbarn, og hvem bør i så tilfelle pålegges opplysningsplikt?

Da barn bør ha rett til å vite at de er sæddonorbarn i nasjonal lov, må noen ha plikt til å gi de denne informasjonen. En rettighet forutsetter at det foreligger et pliktsubjekt. Etter gjeldende rett har ingen plikt til å opplyse barn om at de er sæddonorbarn. Donorregisteret er pliktsubjekt når det gjelder sæddonorbarns rett til informasjon om sædgiver, jf. biotl. § 2-8. Etter al. § 12 (2) er barne- og likestillingsdepartementet pliktsubjekt når det gjelder adoptivbarnets rett til opplysninger om sine opprinnelige foreldre. Etter al. § 12 (1) er foreldrene pliktsubjekt når det gjelder adoptivbarnets rett til å vite at det er adoptert. Spørsmålet er hvem som bør være pliktsubjekt når det gjelder sæddonorbarns rett til å vite at de er sæddonorbarn.

BK art. 7 gir ingen anvisning på hvem som bør tillegges plikt til å fortelle barnet at det er sæddonorbarn. BK art. 5 og 18 (1) innebærer at foreldrene har hovedansvar for barns oppdragelse og veiledning. Dette tilsier at foreldrene bør pålegges opplysningsplikt, og at staten skal yte foreldrene egnet bistand etter § 18 (2).

I utgangspunktet gir ingen av de relevante prinsippene anvisning på hvem som bør pålegges opplysningsplikt. Forskning viser imidlertid særlig positive forelder-barn-forhold i familier som praktiserer åpenhet om sæddonasjonen overfor barnet.²¹⁵ I forarbeidene til adopsjonsloven har departementet lagt til grunn at det er uheldig at ”barnet får vite av andre at det er adoptert”.²¹⁶ Utsagnet er basert på Fylkesmannens uttalelse om at ”en kjenner flere tilfeller der unnlattelse av slik orientering har ført til familiekonflikter”.²¹⁷ Disse momentene taler for

---

²¹³ Se nærmere kap. 6.3

²¹⁴ Bioteknologinemndas anbefaling (2013), s. 5

²¹⁵ Se kap. 5.2.1.4

²¹⁶ Ot.prp. nr. 40 (1984-1985), kap. 3.12.1

²¹⁷ I.c.

at donorforeldre bør pålegges opplysningsplikt, da velfungerende familieforhold og kjennskap til eget opphav anses både å være i tråd med prinsippet om barnets beste og barnets utvikling.

Bioteknologirådet tok i 2015 stilling til spørsmålet om å pålegge donorforeldre opplysningsplikt. Bioteknologirådets flertall (13/15 stemmer) mente at donorforeldre bør pålegges opplysningsplikt i likhet med adoptivforeldre.²¹⁸ Mindretallet (2/15) mente at ”det vil være urimelig å pålegge foreldrene å fortelle barnet om donasjonen før man har mer erfaring med hvordan dagens system fungerer”.²¹⁹ Mindretallets begrunnelse samsvarer med departementets oppfatning i forarbeidene til gjeldende bioteknologilov.²²⁰

Tilbudet om ABD eksisterer av hensyn til ufrivillig barnløse par, ikke av hensyn til barna. Gjennomføring av ABD er en overveid og frivillig handling fra foreldrenes side. Det kan neppe anses urimelig at foreldrene i etterkant av donorbehandlingen pålegges å ta ansvar for behandlingsvalget overfor sitt barn. Det er dermed ikke urimelig å pålegge donorforeldre opplysningsplikt. Når det gjelder mangel på erfaring med dagens system, kan norsk lovgiver benytte seg av utenlandsk forskning på området eller dra slutninger der det er mulig fra nasjonal erfaring med opplysningsplikt for adoptivforeldre. Mangel på norske undersøkelser og forskning etter 12 år med gjeldende behandlingstilbud, burde ikke legitimere manglende juridisk sikring av sæddonorbarns rettigheter. På bakgrunn av dette, legges bioteknologirådets flertallsvotering til grunn, som tilsier at donorforeldre bør pålegges opplysningsplikt.

I juridisk teori synes det å være enighet blant de som har uttalt seg, om at donorforeldre bør pålegges opplysningsplikt.²²¹ Frantzen tar til orde for at både donorforeldrene og det offentlige bør pålegges opplysningsplikt.²²² Han mener at donorforeldrene bør ha plikt til å informere sæddonorbarnet ”så snart tilrådelig”, og at det offentlige uten oppfordring fra barnet informerer det om at det er sæddonorbarn ved fylte 18 år. Frantzen hevder at den offentlige opplysningsplikten vil ”trolig lede til at de aller fleste foreldre selv informerer barnet før dette tidspunktet” og offentlig opplysningsplikt viser at lovgiver ”vil ta på alvor barnets rett til å få kjennskap til biologisk opphav”.²²³

Spørsmålet er i det videre om myndighetene bør ha opplysningsplikt i tråd med Frantzens oppfatning. Som nevnt i kap. 5.2.1 er realisering av rettighetene i biotl. § 2-7 betinget av do-

---

²¹⁸ Bioteknologirådets evaluering (2015). s. 9

²¹⁹ I.c.

²²⁰ Se kap. 5.2.1.3

²²¹ Se eksempelvis Solberg (2010), S. 136-138 og Frantzen (2011) kap. 9-10.

²²² Frantzen (2011), kap. 9-10

²²³ Ibid. kap. 10

norforeldrenes opplysningsvillighet. Det faktum at ingen vet hvor opplysningsvillige donorforeldre er, kan tale for at det offentlige uoppfordret bør opplyse barn om at de er sæddonorbarn. I utredningen om ny adopsjonslov foreslår adopsjonslovutvalget at ”adoptivbarnet får et informasjonsskriv når han eller hun fyller 18 år om sine rettigheter til innsyn i adopsjonssaken”.²²⁴ Innføring av offentlig opplysningsplikt overfor sæddonorbarn, kan imidlertid komme i konflikt med statens plikt til å respektere foreldrenes hovedansvar som barneoppdragere etter BK art. 5. Etter BK art. 18 skal staten yte egnet bistand til foreldre når de utfører sine plikter som barneoppdragere. Dette taler for at donorforeldre bør pålegges opplysningsplikt, og at myndighetene heller bør bistå med informasjonsmateriale som beskriver hvordan foreldrene best kan informere sitt barn. Innføring av opplysningsplikt for donorforeldre må anses som et mildere tiltak enn at det offentlige aktivt informerer sæddonorbarna, og balanserer på en bedre måte de hensyn som gjør seg gjeldende. Effektene av opplysningsplikt for donorforeldre bør kartlegges før det offentlige pålegges opplysningsplikt.

Dersom donorforeldre pålegges opplysningsplikt, kan også foreldre til ”øvrige” sæddonorbarn pålegges opplysningsplikt. Uavhengig av hvor og hvordan barnet er konsipert, besitter foreldrene informasjon om at barnet er et sæddonorbarn. Det vil føre til at NAV ikke belastes og at samfunnsøkonomiske hensyn ikke gjør seg gjeldende. Ved å lovfeste opplysningsplikt overfor donorforeldrene i barnelova istedenfor i bioteknologiloven, kan også ”øvrige” sæddonorbarn få rett til å vite at de er sæddonorbarn.

Det foreligger etter dette sterke holdepunkter for at donorforeldre bør ha plikt til å fortelle sine barn at de er sæddonorbarn. Det offentlige bør ikke pålegges opplysningsplikt.

6.4 Bør barn få rett til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år?

18-årsgrensen for å få rett til å vite at man er et sæddonorbarn i biotl. § 2-7, anses å stride mot BK art. 7.²²⁵ Statens internasjonale forpliktelser taler dermed for at biotl. § 2-7 bør endres slik at bestemmelsen gir barn rett til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år.²²⁶

De presenterte prinsippene og forskning, samt sammenlikningen med adopsjonsloven,²²⁷ taler for at barn bør ha mulighet til å vite at de er sæddonorbarn før fylte 18 år.²²⁸ I konkrete tilfeller bør det være adgang til å utsette informeringen dersom det kan være til skade for barnet.

---

²²⁴ NOU 2014:9, kap. 21.3.7

²²⁵ Se kap. 5.1.2

²²⁶ Da det anses legitimt etter BK art. 7 at sæddonorbarn ikke har rett til opplysninger etter bl. § 6a, er det ikke tatt stilling til om 18-årsgrensen i bl. § 6a er i strid med barnekonvensjonen.

²²⁷ Kap. 5.2.1.1

Bioteknologirådets flertall (13/15 stemmer) mener at donorforeldre i likhet med adoptivforeldre bør ha plikt til å fortelle barnet at det er sæddonorbarn ”så snart som tilrådelig”.²²⁹ Mindretallet tok ikke direkte stilling til 18-årsgrensen, men mener at dagens lovtekst bør stå uendret.²³⁰ Formuleringen ”så snart tilrådelig” innebærer at foreldrene skal informere adoptivbarnet tidlig i barneårene.²³¹ Bioteknologirådets forslag om informering ”så snart som tilrådelig” er egnet også for sæddonorbarn, da frasen innebærer at barnet i utgangspunktet skal informeres tidlig i barneårene, men at informering i konkrete tilfeller kan utsettes dersom informering vil være til skade for barnet.

Sæddonorbarn bør etter dette informeres ”så snart tilrådelig”.

6.5 Bør sæddonorbarn få rett til å få vite sædgivers identitet før fylte 18 år?

Som konkludert i kap. 5.1.2 samsvarer ikke aldersgrensen i biotl. § 2-7 med BK art. 7. Rettsprinsippene trekker i retning av at sæddonorbarn bør ha rett til å vite hvem sædgiver er før fylte 18 år.²³²

I utredningen om ny adopsjonslov foreslår adopsjonslovutvalget at adoptivbarns rett til å få opplysninger om sine biologiske foreldres identitet skal gjelde fra adoptivbarnet er 15 år.²³³ Forslag om endring i aldersgrensen skyldes at adopsjonslovutvalget mener at dagens 18-årsgrense er ”en høy aldersgrense sammenliknet med andre typer innsynskrav”, fordi informasjonen har betydning for ”barnas egen personlighetsutvikling” og fordi at 15-åringer ”er i stand til å bære opplysninger av høyst personlig karakter”.²³⁴ Argumentasjonsgrunnlaget som adopsjonsutvalget legger til grunn, er også relevant for sæddonorbarn. Adopsjonsutvalgets forslag til ny 15-årsgrense balanserer hensynet til barnets identitet og hensynet til sårbare situasjoner under en barnets beste-vurdering på en god måte.

Samlet sett trekker de ulike momentene i retning av at sæddonorbarn bør ha mulighet til å få vite hvem sædgiver er før fylte 18 år. Om dette innebærer at 18-årsgrensen bør være relativ som i al. § 12 (2), om det bør innføres en 15-årsgrense, eller om barnet bør ha mulighet til å få

---

²²⁸ Se kap. 5.2.2

²²⁹ Bioteknologirådets evaluering (2015), s. 9

²³⁰ I.c.

²³¹ Se kap. 5.1.2

²³² Se kap. 5.2.2

²³³ NOU 2014:9, kap. 21.3.3

²³⁴ I.c.

informasjon om hvem sædgiver er ”så snart tilrådelig”, er vanskelig å si ut i fra de presenterte kildene. Det legges til grunn at sæddonorbarn bør ha mulighet til å få vite hvem sædgiver er før fylte 18 år, uten at det tas videre stilling til når retten bør inntre.

7 Oppsummering

Biotl. § 2-7 gir sæddonorbarn konsipert ved godkjent klinikk i Norge rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav. Det ble bevisst vedtatt at donorforeldrene kan velge om de vil fortelle barnet at det er et sæddonorbarn. Når barnet fyller 18 år kan donorregisteret på forespørsel fra barnet bekrefte om barnet er et sæddonorbarn og informere om hvem sædgiver er.

”Øvrige” sæddonorbarn, det vil si sæddonorbarn konsipert i utlandet, embryoadoptionsbarn og sæddonorbarn konsipert etter privat sæddonasjon, har ikke rett til å få opplysninger om sitt biologiske opphav etter norsk rett. Majoriteten av norske sæddonorbarn er imidlertid ”øvrige” sæddonorbarn.²³⁵ For sæddonorbarn som har rett til opplysninger etter biotl. § 2-7, er realisering av rettigheten betinget av foreldrenes opplysningsvillighet. I realiteten har kun sæddonorbarn som er konsipert ved godkjent klinikk i Norge med opplysningsvillige foreldre adgang til rettighetene i § 2-7. Antakeligvis gjelder dette bare en brøkdel av sæddonorbarna.

BK art. 7 gir i utgangspunktet sæddonorbarn rett til å kjenne sitt biologiske opphav fra fødselen. ”Øvrige” sæddonorbarns manglende rett til å kjenne sitt biologiske opphav, anses ikke å være i strid med BK art. 7. 18-årsgrensen for rett til opplysninger og barnas manglende rett til å få opplyst *at* de er sæddonorbarn etter biotl. § 2-7 anses å stride mot BK art. 7. Da barnekonvensjonen ved motstrid går foran bioteknologiloven, og BK art. 7 anses å ha selvkraft, kan sæddonorbarn påberope seg BK art. 7 der de nasjonale bestemmelsene gir dårligere rettigheter. Fra et nasjonalt ståsted er dette imidlertid ikke tilfredsstillende. Norge har forpliktet seg til å sikre rettighetene i barnekonvensjonen i nasjonal lovgivning.

Analysen av biotl. § 2-7 i lys av rettsprinsippene, viser at biotl. § 2-7 bygger på et mangelfullt grunnlag. Rettsprinsippene trekker i retning av at det verken anses forsvarlig at barn ikke har rett til å vite *at* de er sæddonorbarn, eller at sæddonorbarna må være 18 år for å få informasjon om sitt biologiske opphav.

De rettspolitiske vurderingene i kap. 6 viser at reglene om sæddonorbarns rett til opplysninger om sitt biologiske opphav bør endres. Ved å gi sæddonorbarn rett til å få vite at de er sæddonorbarn ”så snart tilrådelig” og avskaffe den absolutte 18-årsgrensen for å få vite hvem sæd-

---

²³⁵ Se kap. 1.2.1

giver er, vil sæddonorbarnas rettigheter bedre samsvare med adoptivbarns rettigheter, Norges folkerettslige forpliktelser og rettsprinsippene. Innføringen av identifiserbare sædgivere²³⁶ hjelper lite for sæddonorbarn med foreldre som velger ikke å fortelle. Ved å pålegge donorforeldre opplysningsplikt og tillegge sæddonorbarn opplysningsrett, går man over til åpenhet overfor *alle* sæddonorbarn, inkludert ”øvrige” sæddonorbarn. Gjeldende rett innebærer at det er opp til foreldrene å *velge* om sæddonorbarna skal få tilgang til rettighetene i biotl. § 2-7. Lovfestet åpenhet i barnelova vil innebære at alle sæddonorbarn får *rett* til å vite at de er sæddonorbarn.

---

²³⁶ Se kap. 1.2.2

8 Litteraturliste

Litteratur

- Bendiksen/Haugli (2015), Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2015
- Ellingsæter (2008), Anne Lise Ellingsæter, *Om barnets beste*, vedlegg 1 i NOU 2008:9: Med barnet i fokus
- Frantzen (2011), Torstein Frantzen, *Assistert befruktning og kjennskap til opphav*, Lov og rett vol 50 (06) 2011, s. 355-372
- Hanssen (2016), Jorid Krane Hanssen, *Nye reproduksjonsteknologier og "det biologiske prinsipp"*, Tidsskriftet for norsk barnevern 02/2016 vol. 92, s. 110-120
- Haugli (2016), Trude Haugli, "Hensynet til barnets beste", i *Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 3. utgave, Universitetsforlaget 2016
- Heyerdal (2016), Frøydis Heyerdal, "Retten til ikke-diskriminering", i *Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 3. Utgave, Universitetsforlaget 2016
- Hodgkin/Newell (2007), Rachel Hodgkin og Peter Newell, *UNICEF Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, 3. Utg. Geneva 2007
- Høstmælingen (2012), Njål Høstmælingen, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2. Utgave, Universitetsforlaget 2012
- Kjørholt (2016), Elin Saga Kjørholt, "Prinsippet om barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling" i *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 3. utgave, Universitetsforlaget 2016
- Kvalø/Köhler-Olsen (2016), Kirsten Kvalø og Julia Köhler-Olsen, *Barnerett i et nøtteskall*, 1. utgave, Gyldendal 2016
- Rui (2014), Jon Petter Rui, *Straffeprosessen i perspektiv*, Jussens venner vol. 49 (06) 2014, s. 382-444
- Ruud/Ulfstein (2011), Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. Utgave, Universitetsforlaget 2011
- Sandberg (2003), Kirsten Sandberg, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Gyldendal 2003
- Sandberg (2016), Kirsten Sandberg, "Barns rett til å bli hørt" i *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 3. utgave, Universitetsforlaget 2016
- Smith (2016), Lucy Smith, "FNs konvensjon om barnets rettigheter" i *Barnekonvensjonen*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 3. utgave, Universitetsforlaget 2016

- Solberg (2003), Berge Solberg, *Den nye bioteknologiloven – ikke til barnets beste likevel*, Nytt Norsk Tidsskrift, vol 20 (03) 2003, s. 316-324
- Solberg (2010), Berge Solberg, kap. 7 i *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*, Anne Trine Kjørholt (red.), Universitetsforlaget 2010
- Stang (2007), Elisabeth Gording Stang, *Det er barnets sak, barnets rettsstilling i en sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*, Universitetsforlaget 2007
- Stiklestad (2007), Sigrun Saur Stiklestad, *Det biologiske prinsippets skiftende anvendelse*, Nytt Norsk Tidsskrift, vol 24 (2) 2007, s. 138-149
- Søvig (2009), Karl Harald Søvig, *Barnekonvensjonen art. 7. Barns rett til å kjenne sitt opphav og knytte rettslige bånd til primære omsorgspersoner*, vedlegg 1 i NOU 2009:5 Farskap og annen morskap

Norske lover og forskrifter

- Barnelova, Lov om barn og foreldre, LOV-1981-04-08-7
- Bioteknologiloven (1994), Lov om medisinsk bruk av bioteknologi, LOV-1994-08-05-56 (Opphevet)
- Bioteknologiloven (2003), Lov om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m., LOV-2003-12-05-100
- Grunnloven, Kongeriket Noregs Grunnlov, LOV-1814-05-17
- Inseminasjonsloven, Lov om kunstig befruktning, LOV-1987-06-12-68 (Opphevet)
- Menneskerettsloven, Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, LOV-1999-05-21-30
- Vergemålsloven, Lov om vergemål, LOV 2010-03-26-9
- FOR-2015-12-07-1430, Forskrift om krav til kvalitet og sikkerhet ved håndtering av humane celler og vev (forskrift om håndtering av humane celler og vev)

Svensk lov

- Inseminasjonslagen, Lag (1984:1140) om insemination (Opphevet)

Internasjonale konvensjoner

- Barnekonvensjonen, FNs konvensjon om barns rettigheter 20. November 1989, ratifisert av Norge 8. Januar 1991
- Den europeiske menneskerettskonvensjonen, 4. November 1950
- Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, 16. desember 1966
- ICJ-statuttene, Statuttene for den internasjonale domstol, 26. Juni 1945
- Wien-konvensjonen, Wien-konvensjonen om traktatretten, 23. Mai 1969

Forarbeider

Dokument 16, Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven (2011-2012)

Innst.S. nr. 214, Innstilling fra sosialkomitéen om mennesker og bioteknologi (Bioteknologimennesker), (1992-1993)

NOU 1985:18, Lov om sosiale tjenester, mv., Sosialdepartementet

NOU 2009:5, Farskap og annen morskap, Barne- og likestillingsdepartementet

NOU 2014:9, Ny adopsjonslov, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Ot.prp. nr. 25, Om lov om kunstig befruktning, Arbeids- og sosialdepartementet, (1986-1987)

Ot.prp. nr. 33, Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par), Barne- og likestillingsdepartementet, (2007-2008)

Ot.prp. nr. 40, Om lov om adopsjon, Justis- og beredskapsdepartementet, (1984-1985)

Ot.prp. nr. 44, Om lov om barneverntjenester (barnevernloven), Barne- og likestillingsdepartementet, (1991-1992)

Ot.prp. nr. 64, Om lov om medisinsk bruk av bioteknologi m.m (bioteknologiloven), Helse- og omsorgsdepartementet (2002-2003)

Ot.prp. nr. 93, Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (fastsettelse og endring av farskap), Barne- og likestillingsdepartementet, (2001-2002)

Prop. 105 L, Endringer i barnelova (farskap og morskap), Barne- og likestillingsdepartementet, (2012-2013)

UN Doc.E/CN.4/1989/48, Report of Working group on a Draft Convention on the Rights of the Child, Commission on Human Rights, Economic and social Council, 45. session, agenda item 13, 2. Mars 1989

Norsk rettspraksis

Rt. 1984 s. 289

Rt. 2009 s. 1261

Rt. 2015 s. 93

LA-2013-152828

Avgjørelser fra den Europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD)

Anayo mot Tyskland, 21.12.10, Application no. 20578/07

FNs Barnekomité's generelle kommentarer (GC) og avsluttende merknader

CRC/C/15/Add. 23, Concluding Observations; Norge, 25. April 1994

Generell kommentar nr. 5; Generelle tiltak til gjennomføring av konvensjonen om barns rettigheter, CRC/GC/2003/5, 2003

Generell kommentar nr. 12; Barnets rett til å bli hørt, CRC/D/GC/12, 2009

Generell kommentar nr. 14; Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn, CRC/C/GC/14, 2013

Forskning og undersøkelser

Jadva m.fl. (2009), V. Jadva, T. Freeman, W. Kramer og S. Golombok, Cambridge University Centre for Family Research, *The experiences of adolescents and adults conceived by sperm donation; comparisons by age of disclosure and family type*, Human Reproduction vol 24(8) 2009, s. 1909-1919

Lalos (2007), Ann Lalos, *Lagstadgad rätt till sitt ursprung, men hur resonerar föräldrarna och vad får barn födda efter givarinsemination veta?*, publisert i SOU 2007:3 Föräldraskap vid assisterad befruktning, Statens offentliga Utredningar, Stockholm 2007

Lycett m.fl. (2004), E. Lycett, K. Daniels, R. Curson og S. Golombok, *Offspring created as a result of donor insemination: a study of family relationships, child adjustment and disclosure*, Fertility and Sterility, vol 82(1) 2004, s. 171-179

Golombok m.fl. (2002), S. Golombok, A. Brewaeys, M.T. Giavazzi, D. Guerra, F. MacCallum og J. Rust, *The European study of assisted reproduction families: the transition to adolescence*, Human Reproduction, vol 17 (3) 2002, s. 830-840

Sälevaara m.fl. (2013), M. Sälevaara, A.-M. Suikkari og V. Söderström-Anttila, *Attitude and disclosure of Finnish parents with children conceived using donor sperm*, Human Reproduction, vol 28 (10) 2013, s. 2746-2754

Personlige meddelelser

Herbern, Solveig Marie, rådgiver ved avd. Statistikk, Helsedirektoratet, Norge, e-post, august 2016

Kristoffersen, Iben Frithiof, administrerende direktør/CEO ved Stork-klinik, Danmark, e-post, august 2016

Annet

Bioteknologinemndas anbefaling (2013), (Nå bioteknologirådet), *Barn unnfanget med donor-sæd: Biologisk og sosial tilhørighet*, Oslo 24. Juni 2013. Tilgjengelig på internett: <http://www.bioteknologiradet.no/filarkiv/2014/12/donorbarn-og-tilhørighet.pdf>

Bioteknologirådets evaluering (2015), *Sæddonasjon: Donor anonymitet og donorrekruttering. Evaluering av bioteknologilovens § 2-7, § 2-8 og § 2-9*, Oslo 9. Februar 2015. Til-

- gjengelig på internett: <http://www.bioteknologiradet.no/filarkiv/2015/02/Uttalelse-om-donoranonymitet-og-donorrekruttering-.pdf>
- Helsedirektoratets oversikt (2016), oversikt over godkjente virksomheter, under overskriften ”Godkjente virksomheter assistert befruktning”, sist oppdatert 21.09.16. Kun tilgjengelig på internett: <https://helsedirektoratet.no/bioteknologi/assistert-befruktning>
- Helsedirektoratets rapport (2011), *Evaluering av bioteknologiloven – Status og utvikling på fagområdene som reguleres av loven*, Rapport IS-1897, Oslo Februar 2011
- Helsedirektoratets veileder (2015), *Veileder om assistert befruktning med donorsæd*, Rundskriv til virksomheter som er godkjent for assistert befruktning med donorsæd med mer, oppdatert november 2015. Kun tilgjengelig på internett: <https://helsedirektoratet.no/Documents/Bioteknologi/Veileder%20om%20assistert%20befruktning%20med%20donorsæd%20-%20oppdatert%20november%202015%20-%20IS-2418.pdf>
- Rundskriv (2014), Hovednr. 51, nr. 1-3, Biologisk farskap, av Arbeids- og velferdsdirektoratet, Ytelsesavdelingen, Regelverkskontoret, 18.02.14
- Sundes uttalelse (2011), Arne Sunde, *Rett til barn? – Krav til foreldre*, konferanse arrangert av Bioteknologinemnda, Fritt ord og NTNU, Trondheim 25.10.11: <https://www.youtube.com/watch?v=06xG5mHO0FA&list=PL222587D6EF65B6B3>
- Sætre (2013), Simen Sætre, *Sæd og Sannferdighet*, Intervju med fertilitetslege Øystein Magnus, Morgenbladet 22.03.13 (Sekundærkilde. Primærkilden er utilgjengelig; Tidsskrift for den norske lægeforening 1976, *premisses for behandling*)